

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

„SVOBODA“: věznice, místo pro umění

„FREEDOM“: prison, place for arts

Hana Charvátová

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Novotná, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Vychovatelství

PRAHA 2018

Prohlášení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „SVOBODA“: věznice, místo pro umění. Potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. 7. 2018

Poděkování

Děkuji vedoucí své práce Mgr. Magdaleně Novotné, PhD. za její příkladné vedení mé bakalářské práce.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině, která se mi svým přístupem snažila vytvořit prostor pro psaní této práce.

Abstrakt

Text je rozdělen na tři části. Část teoretického pozadí vymezuje programy zacházení s odsouzenými, galerií, galerijní edukací a artefaktikou. Práce pojednává o tvorbě edukačního programu na základě zkušeností a prožitku z výstavy. Ve výzkumné části za pomoci metod empirického výzkumu navrhuji a ověřuji edukační program vycházející z metody galerijní edukace, přizpůsobený prostředí věznice, tedy zprostředkující zkušenosti z výstavy s názvem: Zákon cesty čínského umělce Aj Wej-Weje, která proběhla v roce 2017 v Národní galerii v Praze.

Klíčová slova

Muzejní edukace, umění, výkon trestu odnětí svobody (VTOS), věznice, odsouzený, terapie, svoboda.

Abstrakt

Text is divided to three parts. Part of the theoretical background defines treatment programs with prisoners, galleries ,gallerry education and artetherapy. This thesis investigates about creation of the education program based on experience and enjoyment from the exhibition. I use empirical research methods to educate prisoners using gallery education in order to adapt the environment of the prison. The education program is based on the experience from Aj Wej-Wej exposition which premiered in the Prague's National Gallery in 2017.

Keywords

Museum education, art, imprisonment, prison, convicted, therapy, freedom

Obsah

Úvod	7
1. Teoretická část	8
1.1. Trest	8
1.2. Výkon trestu odnětí svobody (VTOS)	8
1.3. Program zacházení	12
1.3. Pracovní aktivity	12
1.4. Vzdělávací aktivity	12
1.5. Volnočasové aktivity	15
2. Galerijní edukace	18
2.1 Galerijní animace a zprostředkování umění	18
2.2. Typologie programů pro veřejnost v muzeích a galeriích	20
2.3. Artefiletika	22
3. Aj Wej-Wej a James Arthur Baldwin	23
3.1. Aj Wej-Wej	23
3.2. James Arthur Baldwin	25
4. Praktická část	26
4.1. Výzkumná metodologie	26
4.2. Rozhovory	27
4.2.1. Rozhovor I.	28
4.2.2. Rozhovor II.	29
4.2.3. Rozhovor III.	31
4.2.4. Rozhovor IV.	34
4.2.5. Rozhovor V.	36
4.2.6. Rozhovor VI.	38
4.2.7. Rozhovor VII.	39
4.2.8. Rozhovor VIII.	41
4.3. Výtvarný projekt Zákon cesty Aj Wej-Wej	42
Závěr	45
Bibliografie	47
Seznam obrázků	49
Seznam tabulek	49

Úvod

„Není žádná uprchlická krize, jen krize lidstva. Při současném přístupu k uprchlíkům ztrácíme své základní hodnoty“. (AI, 2017 str. 59)

V dubnu 2017 jsem měla možnost navštívit Národní galerii a výstavu čínského umělce Aj Wej-Weje, který svoji tvorbu prezentoval v České republice poprvé. Pod názvem „Zákon cesty“, představil díla znázorňující strádání uprchlíků.

Návštěva výstavy proběhla v rámci předmětu Výtvarná výchova. Výstupem předmětu byla seminární práce. Výstava představovala východisko k této práci. Na výstavě mě zaujal pohled z prvního patra na loď s uprchlíky, který byl skrz téměř zamřížované okno. Vzhledem k tomu že, pracuji ve věznici, připravila jsem edukační projekt na téma: Využití tvořivé umělecké činnosti pro vězněné osoby k pomoci v jejich nápravě. K tomuto projektu mě vedl i citát J. A. Baldwina. *„Svobodu nikomu nelze dát. Svobodu si lidé berou sami. Lidé mají tolik svobody, kolik jí mít chtějí“* (AI, 2017 str. 83).

Výstava mne velice emocionálně zasáhla, osobně i profesně, tudíž jsem se rozhodla toto téma více rozvinout a použít ho k mé závěrečné práci. Na základě mého edukačního programu se dobrovolně přihlásilo jedenáct vězněných osob. Těmto osobám byl promítnut dokument o umělci Aj Wej-Wejovi. Dále jsem přichystala menší prezentaci o jeho životě a tvorbě. Následovala menší diskuze mě jako edukátora a vězňů jako edukantů, ohledně významu svobody a jejich chápání svobody jako něčeho nehmotného. Jako hmotný výstup z této diskuze jsem je požádala o výrobek s tímto tématem. Odsouzení se výstavy nemohli zúčastnit, a tak jsem jim tuto výstavu zprostředkovaně představila do detailu mojí prezentací. Někteří tvořili týmy po dvou osobách a ostatní vytvářeli své výrobky sami. Tématem těchto děl byl význam svobody pro vězněné osoby.

V teoretické části se zabývám pojmy jako trest, výkon trestu odnětí svobody, programem zacházení, galerijní edukací, vzdělávacími aktivitami a volnočasovými aktivitami. Dále jsem rozvíjela témata jako galerijní edukace, zprostředkování umění a artefietiku.

Praktická část se naopak zabývá výpověďmi vězněných osob. Samozřejmě ohledně tématu závěrečné práce. Domnívám se, že tato část je nejvíce zajímavá a doloží mnoho faktů, jak ohledně tématu svobody, tak vysvětlení, co se týče jejich uměleckých výtvorů.

1. Teoretická část

1.1. Trest

Trest můžeme obecně definovat jako záměrnou újmu způsobenou provinilci. Trest musí bolet. U peněžitého trestu nalezneme bolest zakomponovanou v tísnivém vědomí nesvobody při rozhodování o vydání nemalé finanční částky. U trestu obecně prospěšných prací je bolest přítomna v omezení svobody v rozhodování o naplňování vlastního volného času. Nejpalčivější je bolest spojená s trestem odnětí svobody, která se u takto potrestaného člověka odvíjí od razantního omezení svobodného rozhodování v mnoha okruzích. Trest poskytuje pachateli vzácnou příležitost učinit tři kroky nazývané algoritmus výkonu trestu. Nejen pro didaktickou praxi je užitečné vyjádřit jej vzorcem:

$$\text{SVĚDOMÍ} > \text{VINA} > \text{POKÁNÍ} = \text{NAROVNÁNÍ} + \text{REINTEGRACE}^1$$

Ideál reintegrace je převzetí vlastní zodpovědnosti.

1.2. Výkon trestu odnětí svobody (VTOS)

Odnětí svobody má za cíl výchovně působit na pachatele trestného činu a tím dosáhnout změny v jeho chování a jeho navrácení do běžné společnosti.

Odsouzený podléhá řadě předpisů, musí se podřídít pravidlům a autoritě příslušníků zaměstnanců. Náhle se ocitá ve společnosti dalších vězňů, tedy lidí, jejichž společnost si nevybral. Největší problémy s tímto mají lidé, kteří nastupují k výkonu trestu poprvé a musí se na tyto podmínky adaptovat.

Tento proces, je prováděn obecnými výchovnými metodami a metodami zacházení s vězni. Následují metody zaměřené na individuální i skupinovou formu práce s odsouzenými.

Z hlavních nástrojů realizace těchto speciálních metod jsou programy zacházení, které zahrnují souhrn pracovních, vzdělávacích, zájmových a speciálních aktivit.

Je zřejmé, že dochází k postupné humanizaci vězeňství, tedy i humanizaci výkonu trestu odnětí svobody. Dříve byl trest odnětí svobody vykonáván bez možnosti širší diferenciaci. V současné době se výkon trestu musí přizpůsobit jednotlivým skupinám odsouzených z důvodu jejich individuálních zvláštností a s cílem dosažení opětovného zapojení se do života normální společnosti. Složení odsouzených se v současnosti velmi změnilo. Z toho

¹ HÁLA, J., Penologie, <http://penologie.hala.sweb.cz/2.htm>

vyplývá, že trestnost některých dříve trestných činů zaniká absence v zaměstnání, příživnictví a roste počet trestných činů týkající se majetkových a daňových podvodů. Nastávají změny související s nárůstem odsouzených osob závislých na omamných a psychoaktivních látkách s psychopatickými rysy osobnosti, osob mentálně insuficientních a osob mladistvých či osob odsouzených k výjimečným trestům. Zároveň se zvýšil počet cizinců či sexuálních deviantů. Zákon č. 169/1999 Sb., O výkonu trestu odnětí svobody vymezuje okruh specifických skupin odsouzených, u nichž je výkon trestu realizován odlišně (dále už jen VTOS).

Předpis číslo	Název
169/1999 Sb.	o výkonu trestu odnětí svobody
345/1999 Sb.	, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
262/2006 Sb.	zákoník práce
99/1963 Sb.	občanský soudní řád
40/2009 Sb.	trestní zákoník
141/1961 Sb.	Trestní řád
250/2016 Sb.	o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
2/1993 Sb.	o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD
561/2004 Sb.	školský zákon
120/2001 Sb.	exekuční řád
435/2004 Sb.	o zaměstnanosti
48/1997 Sb.	o veřejném zdravotním pojištění
258/2000 Sb.	o ochraně veřejného zdraví
372/2011 Sb.	zákon o zdravotních službách
326/1999 Sb.	o pobytu cizinců na území České republiky
222/2010 Sb.	o katalogu prací ve veřejných službách a správě
85/1996 Sb.	o advokacii
187/2006 Sb.	o nemocenském pojištění
108/2006 Sb.	o sociálních službách
373/2011 Sb.	zákon o specifických zdravotních službách
82/1998 Sb.	o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci
378/2007 Sb.	zákon o léčivech
300/2008 Sb.	o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů
155/1995 Sb.	o důchodovém pojištění
65/2017 Sb.	o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
312/2002 Sb.	o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zák.
20/1987 Sb.	o státní památkové péči
359/1999 Sb.	o sociálně-právní ochraně dětí
341/2017 Sb.	o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě
117/1995 Sb.	o státní sociální podpoře

Obrázek 1: zákony spojené s výkonem trestu (zdroj ASPI)

Zákonodárství našeho státu zahrnuje trestní zákon, kde najdeme obecnou úpravu trestu odnětí svobody (TOS) s vyjmenováním typů věznic. Tento zákon se nalézá v trestním zákoně č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších změn a doplňků. Zákon popisuje důvody uvěznění. Poslední novela je uvedena pod č. 204/2017 Sb.. TOS je dále rozvinut v trestním řádu, který se nalézá v zákoně č. 141/1961 Sb. Zde jsou uvedeny podmínky uvěznění.

Regulace VTOS je zajišťována s platností od 1. 1. 2000 zněním zákona o VTOS č. 169/1999. Výše zmíněný trestní zákon č.140/1961 Sb. pojednává o TOS v §39a-§39b. NGŘ 35/2017 Nařízení určuje místo výkonu vazby a VTOS, stanoví základní typy věznic a zřizuje oddělení a oddíly různých základních typů ve věznici, kromě místa výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, v němž je poskytována zvláštní ochrana a pomoc podle právního předpisu.

Zajišťování výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Praha Pankrác.

1. Příjímací oddíl, po nástupu do výkonu trestu se nově přijatí odsouzení ubytují v příjímacím oddílu věznice, a to odděleně. Během pobytu v příjímacím oddílu, který zpravidla nepřevyší dva týdny, se zde odsouzený podrobí vstupní lékařské prohlídce, včetně nezbytných diagnostických a laboratorních vyšetření.

2. Oddělení pro výkon vazby, zde jsou přijímány obviněné osoby do výkonu vazby na základě rozhodnutí příslušného orgánu činného v trestním řízení. Při přijetí se obvinění seznámí se všemi právními normami a nařízeními upravujícími výkon vazby a podrobí se vstupní lékařské prohlídce.

3. Oddělení s ostrahou s nízkým stupněm zabezpečení, zde se umístí odsouzený s nízkým vnějším a vnitřním rizikem. Jsou zde zařazeni odsouzení za nedbalostní trestný čin k trestu odnětí svobody nepřevyšujícímu 3 roky a za úmyslný trestný čin k trestu nepřevyšujícímu 1 rok, který dosud nebyl ve výkonu trestu.

3.1. Nástupní oddíl, zde odsouzené přijímá v příslušné věznici odborná komise ve složení: vedoucí oddělení výkonu trestu, psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel, popřípadě další zaměstnanci Vězeňské služby. Po přijetí do věznice se nově přijatí odsouzení ubytují odděleně od ostatních odsouzených, a to v nástupním oddílu věznice. Během pobytu v nástupním oddílu zpracují určení odborní zaměstnanci komplexní zprávu o odsouzeném, včetně návrhu programu zacházení s odsouzeným a odsouzený se podrobně seznamuje s obsahem zákona, vnitřního řádu a s prostředím, ve kterém bude trest vykonávat. Po splnění úkonů se odsouzený zpravidla do tří dnů předvolá před odborné zaměstnance, kteří s ním projednají obsah programu zacházení a určí vychovatele, jemuž je svěřen do péče.

3.2. Standardní oddíl, zde je odsouzený zařazen do běžného režimu věznice ve své profilaci.

3.3. Do výstupního oddílu je zařazen odsouzený zpravidla šest měsíců před očekávaným skončením výkonu trestu. Zařazuje odsouzeného ředitel věznice na návrh odborných zaměstnanců. Vybavení se blíží standartu civilních, je zde kuchyňka se základním příslušenstvím a pračka se sušičkou. Vybavení výstupního oddílu je podobné podmínkám života v civilu a tím ulehčí přechod z vězení.

4. Oddělení s ostrahou se středním stupněm zabezpečení, do oddělení se středním stupněm zabezpečení se umístí odsouzený se středním vnějším a vnitřním rizikem odsouzený za nedbalostní trestný čin k trestu převyšujícímu 3 roky nebo za úmyslný trestný čin k trestu nepřevyšujícímu 3 roky, který je ve výkonu trestu nejvýše potřetí.

- 4.1. Nástupní oddíl,
- 4.2. Standardní oddíl,
- 4.3. Výstupní oddíl,
- 4.4. Oddíl bezdrogové zóny, v tomto oddíle jsou ubytováni odsouzení, kteří nebyli a nejsou uživateli drog, ale lze je považovat za jedince, kteří jsou vlivem drog nejvíce ohroženi, většinou jsou zde zařazeni mladí odsouzení do 26 -ti let.

5. Oddělení s ostrahou s vysokým stupněm zabezpečení, do oddělení s vysokým stupněm zabezpečení se umístí odsouzený s vysokým vnějším a vnitřním rizikem kdy povaha narušení odsouzeného, nevykonaná ochranná opatření, průběh předchozích výkonů trestů, hrozba útěku a další trestní řízení, zejména pro trestný čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestný čin zahrnující nakládání s omamnými nebo psychotropními látkami nebo trestný čin spáchaný pod vlivem takové látky, kdy došlo nebo hrozilo, že dojde k újmě na zdraví nebo na životě člověka, zohledňuje se zejména závažnost trestné činnosti odsouzeného.

- 5.1. Nástupní oddíl,
- 5.2. Standardní oddíl,
- 5.3. Výstupní oddíl,
- 5.4. Oddíl specializovaný pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných, na tento oddíl se zařazují odsouzení trvale pracovně nezařaditelní a jsou starší 65 let, pokud nepožádá o zařazení do práce, který byl uznán plně invalidním a jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.

6. Krizový oddíl, na tomto oddíle panuje ve srovnání se standardním oddílem přísnější „režim“, projevující se omezenými aktivitami, rozšířenou dobou uzamykání během dne a omezeným programem zacházení a jsou zde dočasně umisťováni odsouzení v akutní duševní tísní.

7. Uzavřený oddíl, zde jsou umístěni odsouzení za vybrané kázeňské tresty, které jsou jim uloženy při pobytu ve vězení. Odsouzený je umístěn do uzavřeného oddělení až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení; celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů; umístění do samovazby až na 20 dnů.

Listina lidských práv, která zdůrazňuje respektování důstojnosti osobnosti, se musí ve VTOS dodržovat. V současnosti na pokyn Evropských vězeňských pravidel se poukazuje k humanizaci ve vězeňství a lepší úrovně zacházení s vězni a výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil odsouzeným jejich opětné začlenění do svobodné společnosti. Přesto základním rysem vězení je kázeň a disciplína srovnatelná s kázní ve vojenských zařízeních. Ve vězení pak neplatí ani právo na sdružování, stávku, právo podnikat, zakládat odborové organizace

a svobodně si volit lékaře. Vězni nemohou zakládat politické strany a sdružovat se v nich, být voleni a vykonávat jiné veřejné funkce.

1.3. Program zacházení

Program zacházení je výchovný prostředek. Při rozhodování o umístění odsouzených se Generální ředitelství Vězeňské služby řídí zejména druhem programů zacházení s odsouzenými realizovanými v jednotlivých věznicích. Program vede odsouzeného k odpovědnosti za spáchaný trestný čin, snižování opakované recidivy a k přípravě na život po propuštění. Naplňuje se tím stanovený účel výkonu trestu. Program zacházení se skládá z cílů, které jsou v jednotlivých oblastech podporovány konkrétními aktivitami v návaznosti na výstupy z komplexní zprávy a skladbu odsouzených. Program zacházení vychází z výstupů hodnocení rizikových faktorů odsouzeného. Plánování, tvorba a realizace je zpracováno v KZ SARPO. Je zpracován s ohledem na délku trestu, motivaci a postoji k trestné činnosti.

1.3. Pracovní aktivity

Oddělení výkonu vazby a trestu a ústavy hodnotí plnění a účinnost programů zacházení pracovně zařazených odsouzených. V tomto hodnocení je i hodnocení pracovních aktivit, odborná komise na základě KZ SAPRO zařadí odsouzeného nebo chovance na pracoviště. Jde o práce nezbytné k zajištění chodu věznice (úklidové práce, brigádnická činnost). Zařazením odsouzeného do práce je udržet u něho pracovní návyky, které si přináší z civilního života. V případě, že tyto návyky dosud nemá, tak jej motivovat, aby byl schopen po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se začlenit do společnosti a vydělávat si na obživu jinak než „kriminální“ cestou.

1.4. Vzdělávací aktivity

Kvalitní vzdělání je nezbytný předpoklad k tvorbě kvalifikované, motivované a kreativní pracovní síly, k získání konkurenceschopnosti a ke schopnosti obstát na trhu práce. Přestože vězeňské prostředí má svá specifika a odlišnosti, cílem Vězeňské služby ČR stejně jako soukromých subjektů ve vězeňském vzdělávacím systému je poskytování kvalitního vzdělání,

kteří umožní vězněným osobám obstát na pracovním trhu, získat po skončení výkonu trestu odnětí svobody stabilní zaměstnání a odpovídající příjem. Tím vzdělání patří mezi nejdůležitější a nejúčinnější resocializační nástroje a společně s dalšími také představuje jeden z nejsilnějších stabilizačních faktorů (MŠP, 2015). Vzdělávání každého vězně hraje klíčovou roli při reintegraci do společnosti. Výchovu a vzdělávání je třeba pokládat za součást vězeňského režimu, přičemž vzdělávání by mělo požívat tentýž status jako pracovní činnost, vězni však nesmí být finančně či jinak znevýhodněni za svou účast na vzdělávacích programech.

Každý vězeňský ústav musí dát vězňům k dispozici knihovnu, která bude dostatečně vybavena širokým spektrem rekreačních i vzdělávacích zdrojů, knih a jiných médií (EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA, 2006). Vzdělávací programy by měly uspokojovat jeho individuální potřeby a přihlížet k jeho ambicím. Měly by být připravovány programy pro negramotné a pro ty bez základního či odborného vzdělání. Zvláštní pozornost by měla být věnována vzdělávání mladých vězňů a vězňů se speciálními potřebami. Každá věznice musí mít k dispozici knihovnu s dostatečným množstvím vzdělávacích i rekreačních zdrojů (EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA, 2006).

„Ve výchovně-vzdělávacím procesu je třeba vězňům, v rámci možností, umožnit

- dokončit docházku do základní, popř. zvláštní školy,
- vyučit se ve vybraných oborech,
- zaučit se ve vybraných oborech,
- studovat na střední škole,
- navštěvovat kurzy pro zvýšení nebo rozšíření kvalifikace v dělnických profesích, navštěvovat rekvalifikační kurzy.

Na základě rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR bylo k 20. 6. 1996 zařazeno do školské sítě Střední odborné učiliště (dále SOU), Učiliště a Odborné učiliště Vězeňské služby ČR. Škola získala možnost vydávat celostátně uznávaná vysvědčení a výuční listy. Dokumenty o absolvování vzdělání se neliší od těch, které jsou vydávány ve školách mimo zařízení věznice. Vznikla odloučená pracoviště tzv. školská vzdělávací střediska. V současné době má Střední odborné učiliště, Na Veselí 1703, Praha, 9 školských vzdělávacích středisek.

Jednotlivá střediska nabízejí následující učební obory:

ŠVS Heřmanice	26-51-E/01 Elektrotechnické a strojně montážní práce
ŠVS Pardubice	65-51-E/02 Práce ve stravování
ŠVS Plzeň	23-51-E/01 Strojírenské práce
ŠVS Rýnovice	23-56-H/01 Obráběč kovů
ŠVS Stráž pod Ralskem	23-56-H/01 Obráběč kovů
ŠVS Světlá nad Sázavou	31-59-E/02 Šití prádla 69-54-E/01 Provozní služby
ŠVS Valdice	23-56-H/01 Obráběč kovů
ŠVS Všechny	65-51-E/02 Práce ve stravování 33-57-E/01 Dřevařská výroba 26-51-E/02 Elektrotechnické a strojně montážní práce
ŠVS Kuřim	65-51-E/02 Práce ve stravování

Tabulka 1: Nabízené učební obory, statistika Vězeňské služby České republiky, 2017(6)

Školské vzdělávací středisko	Učební obor	Délka učebního oboru	Pro koho určen (typ věznice, kategorie ods.)	Kurz	Délka kurzu v týdnech (počet hod za týden)	Pro koho určen (typ věznice, kategorie ods.)
Heřmanice	26-51-E/01 Elektrotechnické a strojně montážní práce	3 roky	muži B,C,ML	Dělník v elektrotechnice	12 (21)	muži B,C,ML
				Strojírenské a zámečnické práce	12 (21)	muži B,C,ML
Pardubice	65-51-E/02 Práce ve stravování	2 roky	muži B,C,ML	Výtvarné zpracování keramiky	36 (14)	muži B,C,ML
				Malířské a natěračské práce	36 (14)	muži B,C,ML
				Anglický jazyk	36 (7)	muži B,C,ML
				Základy výpočetní techniky	36 (6)	muži B,C,ML
Plzeň	23-51-E/01 Strojírenské práce	3 roky	muži B, C	Dělník v elektrotechnice	18 (25)	muži B,C
				Celoživotní vzdělávání	18 (14)	muži B,C
				Německý jazyk	36 (5)	muži B,C
				Doplňování základního vzdělání	36 (9)	muži obvinění
Rýnovice	23-56-H/01 Obráběč kovů	3 roky	muži B, C	Český jazyk pro cizince	36 (2)	muži B,C
				Knihář	36(24)	muži B, C
Světlá nad Sázavou	31-59-E/02 Šití prádla	2 roky	ženy A,B,C,ML	Odborný kurz	36 (1)	muži B, C
	69-54-E/01 Provozní služby	2 roky	ženy A,B,C,ML	Český jazyk pro cizince	36 (2)	ženy A,B,C,ML
				Anglický jazyk - začátečníci	36 (2)	ženy A,B,C,ML
				Počítače pro začátečníky	18 (2)	ženy A,B,C,ML
				Počítače pro pokročilé (ve 2. pololetí)	18 (2)	ženy A,B,C,ML
				Základní škola	36 (24)	ženy A,B,C,ML
				Keramika 1	36 (4)	ženy A,B,C,ML
				Keramika 2	36 (3)	ženy A,B,C,ML
Valdice	23-56-H/01 Obráběč kovů	3 roky	muži C, D	Trénování paměti	18 (2)	ženy A,B,C,ML
				Knihář	36 (4)	muži C, D
				Malíř - natěrač	36 (4)	muži C, D
				Anglický jazyk	36 (1)	muži C, D
Všechny	33-57-E/01 Dřevařská výroba	3 roky	muži A, B, ML	Svářeč	4 (45)	muži C, D
	65-51-E/02 Práce ve stravování	2 roky	muži A, B, ML	FIE	36(1)	muži C, D
	26-51-E/01 Elektrotechnické a strojně montážní práce	3 roky	muži A, B, ML	Zámečnické	36 (25)	muži A, B, ML
	65-51-E/02 Práce ve stravování	2 roky	muži C	Žedník	36 (25)	muži A, B, ML
Kuřim				Celoživotní vzdělávání	36 (25)	muži A, B, ML
				Kuchařské práce v provozech společného stravování	36 (25)	muži C
Stráž pod Ralskem	23-56-H/01 Obráběč kovů	3 roky	muži B, C	Kurz Číšník	18(9)	muži C
				Celoživotní vzdělávání	18 (22)	muži C
				Strojnický a zámečnický	36 (25)	muži B, C
				Výpočetní technika	18 (21)	muži B, C

Tabulka 2: Přehled vzdělávacích aktivit SOU VSČR 2017/2018 (Vězeňská služba České republiky, 2018)

Využívá se grantů poskytnutých Evropskou unií, je několik akreditovaných kurzů, které organizují jednotlivá školská vzdělávací střediska nebo samotné věznice. Existují nejrůznější spolupráce s občanskými sdruženími (Rubikon).

Délka trestu neumožňuje každému odsouzenému středoškolské a vysokoškolské vzdělávání realizovat v rámci školských vzdělávacích středisek a je tedy umožňováno v individuálních případech. Středoškolské vzdělání s maturitou odsouzení mohou uskutečňovat ve věznicích: Kuřim, Rýnovice, Hradec Králové, Jiřice a Praha-Ruzyně. Vysokoškolské vzdělání, realizuje Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity v Brně a Katolická teleologická fakulta Univerzity Karlovy.

Vzdělávání orientované především na mladistvé vězně je považováno za velmi kladné. Zlepšení možností vzdělávání a zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody je cíl, jehož dosažení je vysoce společensky prospěšné, zaměstnavatelům může pomoci při hledání pracovní síly a v neposlední řadě samozřejmě přináší konkrétní užitek přímo osobám propuštěným z výkonu trestu, neboť pracovní uplatnění je stěžejním předpokladem návratu do společnosti a jednou z řady důležitých podmínek pro prevenci recidivy kriminálního jednání.

1.5. Volnočasové aktivity

Volný čas odsouzeného je doba od příchodu ze zaměstnání (pokud je zaměstnán) do ubytovacího prostoru. Tento volný čas končí večerkou. Během víkendu je volný čas ohraničen budičkem a večerkou. Nepracující vězni mají volný čas prakticky celý týden od pondělí do neděle.

Pracovníci, během zacházení s odsouzenými v průběhu jejich volného času, sledují tyto cíle: Udržet tělesné i duševní zdraví odsouzených, přispět k bezchybnému VTOS, zajistit regeneraci sil odsouzených po předešlé pracovní činnosti, pobavit odsouzené, překonat stereotypní, spotřebitelské návyky trávení času a namísto nich posílit hodnotnější návyky směřující k postupné změně životního stylu (HÁLA, 2006 str. 142).

Volnočasové aktivity lze rozlišit podle jednotlivých oblastí a dle zaměření. Sportovní, přírodovědné, vzdělávací, umělecké a společenské aktivity a v podobě extramurálních programů.

Sportovní aktivity

Sport je ve vězení jako médium, lze jím vykonat mnoho pozitivně působící sociálně pedagogické práce s odsouzenými. Aktivním sportováním se účinně a pozitivně ovlivní dva aspekty disociované osobnosti delikventa – negativní sebepojetí a problematické vztahy k okolí. Kolektivní aktivity probíhají na základě předem dohodnutých pravidel, které odsouzený přijímá a řídí se jimi. Cílem sportovních aktivit v penitenciárních zařízeních je nejen udržet fyzickou stránku odsouzených, ale také zprostředkovat jim žádoucí sociální kontakty a přimět je, aby se dobrovolně učili sociálním pravidlům a sociálnímu chování (HÁLA, 2006 str. 145).

Sportovní aktivity patří často k nejoblíbenějším aktivitám jak mezi odsouzenými, tak mnohdy i mezi výchovnými pracovníky. Navzdory tomu, že ne každá věznice disponuje tělocvičnou, sportovní aktivity i přesto probíhají. Aktivity nejčastěji probíhají ve venkovních prostorách, které jsou zároveň určeny i k vycházkám odsouzených. Téměř každá věznice disponuje posilovnou, ačkoli ne vždy s dostatečnou kapacitou a vybaveností a několika ping-pongovými stoly. Některé mají tělocvičnu i speciální hřiště. Odsouzení se zúčastňují ve spolupráci s organizací Rubikon akce Centrum běhů se žlutou stužkou Yellow Ribbon Run / Běh se Žlutou Stužkou. Běží jak odsouzení, tak i bývalí propuštění odsouzení. Běh je podporou zaměstnání bez předsudků propuštěných odsouzených.

Přírodovědné aktivity

Zájem o přírodovědné aktivity je veliký, a to především o akvaristiku. Tento kroužek je v nabídce každé věznice. Přírodovědné kroužky jsou dále zaměřeny na chov exotického ptactva, obojživelníků a hlodavců. Dále do tohoto okruhu zájmové činnosti patří též pěstitelské aktivity, odsouzení se věnují úpravě trávníků a záhonů v okolí věznice a udržování květinové výzdoby v interiéru věznice. Některé věznice disponují skleníkem. Skleník odsouzení využívají k pěstování zeleniny, která je také pěstována i na zahradách. Například ve věznici v Jiřicích vznikla otevřená věznice, kde je náměstí, okrasná zahrada a úly. Celý areál připomíná život na vesnici. „Jedná se o velmi prospěšnou činnost v rámci výkonu trestu, během níž odsouzení získávají pracovní návyky, dovednosti a také vzdělání.

Z psychologického hlediska tyto činnosti přinášejí redukci agresivity. Navíc je to dobrý způsob, jak zapojit odsouzené do environmentální výchovy a využít tak vlivu prostředí na člověka“ (Kučerová, 2016 str. 8).

Obrázek 2: Využití každého prostoru Rajčata (zdroj: autorka)

Vzdělávací aktivity

V rámci vzdělávacích aktivit jsou nabízeny odsouzeným tyto kurzy: výuka anglického, německého, francouzského či ruského jazyka a pro odsouzené cizince kurs českého jazyka.

O tyto kurzy bývá značný zájem. Mezi další vzdělávací aktivity lze také zařadit: historické, geografické, dopravní, společenskovední a jiné kroužky.

Umělecké aktivity

Do uměleckých aktivit lze zařadit kroužky zaměřené na hudbu, divadlo a výtvarné umění. Hudba – funguje jako ideální prevence stresu a je účinným prostředkem jeho uvolnění stejně tak, jako napětí. Odsouzení z Věznic Stráž pod Ralskem, Rýnovice, Bělušice a Všehrady mají své hudební repertoáry a taneční vystoupení. Odsouzení z Věznice Nové Sedlo a Liberec pracují na výrobě charitativních předmětů. Jsou realizována vystoupení a realizují se několikrát za rok a podílejí se na něm jak odsouzení muži, tak i ženy. Například ve vazební věznici v Praze – Ruzyni v Domově sv. Karla Boromejského v Řepích je velmi úzká a dlouhodobá spolupráce se Speciální mateřskou školou v Praze 8 – Čimicích. V prvním pololetí roku 2017 odsouzené ženy za doprovodu zaměstnanců opakovaně navštívily školu s hudebně dramatickým a soutěžním programem pro děti, pomáhaly s úklidem i údržbou školy. Na zábavné a soutěžní programy pro děti si odsouzené zhotovují kulisy, šijí kostýmy pohádkových postav, vyrábějí odměny a dárky (Pluskalová, 2017 str. 13).

Výtvarné umění

Je nedílnou součástí práce s odsouzenými. Výtvarné umění zde neslouží jen k rozvoji estetického citění a vnímání, ale může také přispět k redukci vnitřního napětí, k odreagování vnitřních i vnějších konfliktů i ke změně osobnosti. V rámci kroužků výtvarného umění odsouzení malují, tvoří v keramických dílnách, nebo si sami zkrášlují své okolí. Jedním z častých projevů ve věznicích je estetizace vycházkových dvorů pomocí maleb, které jsou zajímavým projevem výtvarného citění odsouzených. Pokud jsou obzvláště zdařilé, mohou ve vycházkových dvorech vydržet i roky. Při malování si nejprve odsouzení zpracují jednotlivé motivy na papír. Po jejich schválení jsou vybrané motivy překreslovány, v podstatně větším měřítku, přímo na zeď.

Obrázek 3 Tenká linie Václav Václavík Praha-Ruzyně

([artandprisonberlin](http://artandprisonberlin.com/))

Dne 21. února 2018 byla v Lichtenštejnském národním muzeu otevřena výstava „Zwischen hier und dort - Bilder aus der Haft“. Byla zahájena za přítomnosti Její královské výsosti prince Lichtenštejnska. Na výstavě je poprvé vystaveno 93 vybraných děl z umělecké soutěže, kdy na 7. místě se umístilo výtvarné dílo z České republiky z věznice: Václav Václavík Praha-Ruzyně s názvem: Tenká linie.²

2. Galerijní edukace

2.1 Galerijní animace a zprostředkování umění

Výtvarné umění je především určitým typem komunikace. Vyjadřuje vnitřní postoj umělce k vnějšímu světu kolem nás a tím promlouvá k duševnímu světu diváka. V současnosti je v řadě institucí věnována pozornost velmi rozmanitým formám aktivizujících programů. Podstatnou roli zaujímá galerijní edukace, zprostředkovávající umělecká díla divákům, rozmanitými aktivitami, mnohdy tvůrčími a tematickými diskusemi. K těmto činnostem návštěvníky vedou galerijní a muzejní pedagogové. Díky růstu ekonomické úrovně se oblast

² <https://artandprisonberlin.jimdo.com/>

kulturního života a prezentace umění rozšiřuje. Toto vede k vyšší potřebě zprostředkování umění, protože mnoho současných uměleckých projevů, podobně jako mnohé inovace v jiných oborech, připadá velké části veřejnosti jako nesrozumitelné a někdy i nepřijatelné.

Galerie a muzea vnímáme jako veřejnou službu s velkým vzdělávacím potenciálem a nemalým společenským i ekonomickým dopadem. Za posledních několik let byla v mnoha galeriích i muzeích založena edukační či lektorská oddělení, která mají za cíl rozvíjet výchovně vzdělávací činnost. Pojmem zprostředkování umění označujeme nejen vlastní práci odborných lektorů v galeriích a muzeích přímo před exponáty, ale i také publikační činnost, tvorbu vzdělávacích programů mnoha formátů umění ve školách a sdělovacích prostředcích. Dále výstavy, veletrhy a další aktivity. Vznikají stále nové podoby socializace umění, které umožňují navazování kontaktů mezi uměním a veřejností, mezi umělci a diváky.

„Vedle samotných umělců, kurátorů výstav a odborných pracovníků galerií a muzeí vzrůstá úloha různých typů popularizátorů umění, mezi něž lze zařadit zejména výtvarné publicisty, galerijní lektory a muzejní pedagogy, výtvarné pedagogy na různých typech škol a pracovníky v zařízeních pro mimoškolní péči o mládež“ (HORÁČEK, 1998 str. 19).

Pokud uvažujeme o smyslu a podobách zprostředkování umění, měli bychom si uvědomit, že tato otázka je výrazněji spjata až s uměním moderním. V dřívějších dobách byla vyzdvihována hlavně estetická funkce, do které můžeme řadit zdobnou úlohu umění a jeho emoční účinek v souvislosti s náboženstvím.

“Umění je především široký a rozmanitý proces komunikace se světem, v němž nejde o určování nějaké umělecké hodnoty a kvality, ale především o intenzitu osobního názoru, přičemž je zcela individuální, k jaké šíři publika se umělcova výpověď obrací. Kritéria kvality si pro míru svého prožitku určuje každý divák sám a nemůže je nikomu diktovat. Míra tohoto prožitku však do značné míry závisí na připravenosti diváka vnímat umění. Kritériem kvality v obecnějším smyslu se pak stává širší shoda těch, kteří se na provozu umění nejintenzivněji podílejí. A kdo chce svůj osobní soud korigovat nějakým vyšším či zasvěcenějším názorem, může vstoupit do procesu pozorování, interpretování a výměny názorů a bedlivě přitom musí sledovat provoz umění i soudobé odborné zkoumání” (HORÁČEK, 1998 str. 25). Muzejní a galerijní pedagogové a lektori, kurátoři výstav, výtvarní publicisté jsou potřební z důvodu stálého rozšiřování podob umění a zvyšování podílu volného času v životě současných lidí. Člověk potřebuje vědět. Potřebuje vysvětlení, proč věci vznikají, k čemu slouží, z čeho jsou vytvořeny a třeba i za kolik peněz se dají koupit.

V současné době by návštěva muzea měla být nevšedním kulturním zážitkem, místem živého společenského dění a také by měla edukačně působit na socializaci člověka.

„Podstatnou součástí umění ve všech vývojových stádiích lidské společnosti byly komentáře, interpretace a další výklady doplňující vlastní prožívání uměleckých děl“ (HORÁČEK, 1998 str. 38).

Pokud uvažujeme o cílech, možnostech a podobách interpretace výtvarného díla, musíme si uvědomit i otázku jeho přístupnosti. V současnosti je velmi snadné dostat se do kontaktu s uměleckými díly. Díky všeobecné globalizaci jsou možnosti vidět výtvarná díla a různé umělecké památky obrovské. Jde o zpřístupňování a šíření uměleckých děl. Výchovná aktivita, při níž je vychovatel prostředníkem mezi uměleckým dílem a jeho vnímatelem vede k zpřístupnění uměleckých děl. Tato aktivita spočívá v tom, že prostředník laikovi účinně pomáhá poznávat, odhalovat a vnímat estetické rysy a hodnoty uměleckých děl. Cílem je zpřístupnit umělecké dílo a vychovat u vnímatele schopnost také pozorovat, porozumět a prožít si umělecké dílo.

2.2. Typologie programů pro veřejnost v muzeích a galeriích

Podle zaměření muzeí a galerií a zejména podle forem dlouhodobě využívaných a prověřených programů pro veřejnost lze vymezit několik základních typů práce. Do teoretických programů řadíme ty, u kterých je hlavní důraz kladen na výklad a práci s teoretickými poznatky, jako jsou přednášky, prohlídky a besedy. Praktické programy také vycházejí z teoretických poznatků a přidávají se k nim praktické kurzy, ateliéry a tvůrčí dílny. Za smíšené programy můžeme označit typy aktivit, při nichž je teoretická problematika v určité rovnováze s praktickými činnostmi, animace, rozvíjení kreativity pomocí tvorby a výtvarných činností. Tyto typy programů pomáhají muzeu a galeriím k oslovení veřejnosti a přispívají ke zvýšení své návštěvnosti a tím i svého společenského postavení.

Hlavním úkolem je probouzení zájmu o umění, hledání a prolínání cest, které budou adekvátní zkušenostem diváka a které ukáží, že umění může být stejně zajímavé a vzrušující jako jiné druhy činností. Umělecká výchova v podobě edukací musí poutat pozornost k uměleckému dílu, vést diváka k uvažování nad významem díla. Současně přiblížit jeho postavení v dějinách umění. Měla by aktivizovat vlastní tvůrčí schopnosti a sociální vztahy. Tím objevovat souvislost uměleckého sdělení k vnímání dnešního světa.

Kromě potvrzování obecných úsudků o výtvarném umění a jeho kulturních a společenských rolích jsou galerie a muzea místem, kde se učitelé i jejich žáci setkávají s novými podněty. Ty popisují a zpracovávají do běžných představ o podobě a obsahu umění. Proto je nezbytné, aby galerijní a muzejní pedagogika informovaně vstupovala do kontextů, jež určují obsah

výtvarné výchovy ve školách. John Wagner má pravdu, když tvrdí, že „*prohlížení fotografií může být činností stejně tvůrčí jako jejich pořizování*“ (SZTOMPKA, 2007 str. 37).

V perspektivě vizuální sociologie představuje fotografický obraz nejen svébytný předmět poznání, ale také prostředek poznání něčeho jiného, totiž života společnosti (SZTOMPKA, 2007 str. 14).

Zprostředkování umění pro vězněné osoby.

Jednou z možností, jak se může odsouzený realizovat ve svém uměleckém projevu, je možnost se zúčastnit Mezinárodní umělecké soutěže, kterou organizuje nezisková organizace Art and Prison.³

Pedagogové vězeňské služby o této soutěži nemají moc velké povědomí. Tudíž se této soutěže zúčastňuje minimum vězňů z České republiky. O této mezinárodní soutěži jsem se dozvěděla při hledání informací o výtvarných možnostech při volnočasových aktivitách odsouzených. Detailně mě s touto soutěží seznámil Hlavní kaplan Vězeňské služby Ing. Bc. Pavel Kočnar. Také mne upozornil na umístění výtvarného díla našeho odsouzeného v první desítce. Umělecká díla zadaná v soutěži se stanou součástí jedinečné sbírky "vězeňského umění", které bude vystaveno po celé Evropě na putovní výstavě. Předchozí sbírky byly vystaveny například v německém Justičním paláci v Berlíně, v Americkém centru umění v Paříži, v Lichtenštejnském národním muzeu ve Vaduzu a v Mnichovském soudním dvoře. Umělecká soutěž, výstava, doprovodné publikace a cílené propagační kampaně chtějí informovat veřejnost o životě a umění ve vězení. Cílem této soutěže bylo pobídnout vězně, aby se zapojili do výtvarné tvorby a poskytli tak veřejnosti příležitost ocenit tato díla. Povzbudit vězně, aby uvažoval o svém životě prostřednictvím umění a využíval svobodu umění k vytváření díla, během doby, kdy jeho svoboda neexistuje. Ukázat veřejnosti o skutečnosti života za mřížemi. Překonat vyloučení vězňů skrze kreativitu umění a přivést lidi "uvnitř" a "venku" do vzájemného kontaktu, pokud možno v osobní interakci. Přinášet pozitivní impulzy pro osobní rozvoj; podporovat osobní interakci s jinými lidmi, které mohou přispět k bezpečnosti, resocializaci a opětovnému začlenění do společnosti.

³ <https://artandprisonberlin.jimdo.com/>

2.3. Artefiletika

Artefiletika je svébytný výchovný obor na pomezí mezi výchovou a arteterapií. Artefiletika představuje jednu z možností, jak se ve výchově vyrovnávat se stále se rozšiřující propastí mezi intelektovými a emotivními aspekty lidského života.

V průběhu psychoterapie nebo v arteterapii, jedinec komunikuje sám se sebou. Vnímání výtvarné práce je prostředek sebevyjádření komunikace se sebou samým.

„Preventivní smysl arteterapie nebo artefiletiky patří a v budoucnu patrně stále více bude patřit, nejen k psychosociálně, ale i ekonomicky závažným momentům politiky státu bez ohledu na to, zda v ní bude převažovat výkonově nebo sociokulturně orientovaná koncepce. Je beze sporu ekonomicky výhodnější věnovat prostředky na účinné preventivní programy“ (SLAVÍK, 1997 str. 181).

„V modernistickém pojetí se výtvarná výchova teoreticky opírá o psychologické teorie tvořivosti. Vyznačuje se jednak důrazem na originalitu a spontaneitu žákovy tvůrčího projevu, jednak snahou co nejlépe žáka motivovat, vtáhnout ho do prožitku. Slabinou tohoto přístupu v praxi bývá vzdělávací (poznatková) a hodnotící složka výuky. Kromě toho, vliv obecné teorie tvořivosti někdy vede k oslabení zájmu o specifické stránky výtvarného projevu. Oproti tomu arteterapii můžeme chápat takto: Arteterapie je psychoterapeutická disciplína, která cíleně a systematicky využívá umělecké aktivity k léčbě psychických a sociálních problémů“ (SLAVÍK, 1997 str. 182).

Za pedagogické dílo můžeme označit časoprostorový a obsahový celek, který je libovolně rozsáhlý. Pedagogické dílo připravujeme a rozvíjíme, do situace vstupujeme, mnohdy jsme do ní uvrženi. Situace jsou součástí pedagogického díla, do jehož záměrnosti a připravenosti vnáší prvek náhody a překvapení.

Pedagogické dílo může být vlivné pro všechny zúčastněné. Důsledky může mít mnohdy závažné a dlouhodobé. Uložený obraz situace v paměti má svůj časoprostorový formát, kompozici. Tím jsou ovlivňovány i vzpomínky na situaci. *„Pokud praktické zasahování převládne, reflektujeme situace ne již jako příběhy v pravém slova smyslu, ale spíše jako systémy s jejich prvky a vztahy. V nespočetném množství variant možných světů postihuje každý člověk svůj osobní svět- své pojetí světa, vlastní představu o tom, jaký jeho svět je a jaký má být. Jinak řečeno, jde o individuálně jedinečné interpretační východisko, o soustavu významů a kritérií, které činní reálný svět osobně srozumitelným a pochopitelným a které člověka psychicky zakotvují v jistém čase a prostoru jeho života. Svůj svět si neseme s sebou*

jako východisko našich aktivit. Při setkání více aktérů se situace stává průnikem osobních světů ve kterém se uplatňuje variabilita individuálních pohledů“ (SLAVÍK, 1997 str. 72).

Slavík definuje dílo takto *„Dílo je ucelená vnitřně strukturovaná tvůrčí událost, v níž se projevuje schopnost člověka záměrně utvářet a s pomocí fantazie zpestřovat i obohacovat situace svého bytí ve snaze zvýšit jeho hodnotu. Dílo se ukazuje smyslem člověka jako proměnlivý proces, nebo jako relativně neproměnný výsledek tvorby, avšak jeho vnímání má vždy povahu aktivního procesu utváření díla v duševní realitě diváka nebo posluchače. Dílo je víceméně souladný a oproti svému okolí víceméně ohraničený celek, v němž lze rozpoznávat jeho dílčí složky – části – uspořádané ve struktuře díla“ (SLAVÍK, a další, 2004 str. 131).*

Dílo v sobě obsahuje expresi výrazu s následující reflexí. To jsou v artefiletice dvě vzájemně propojené a neodlučitelné aktivity.

Pomocí artefiletiky můžeme překonávat osobní obtíže, hledat cestu v nepochopených životních úsecích, v neidentifikovaných osobních tématech a osvětlit vnitřní konflikty. Artefiletika vede k pozitivní prevenci při pocitech vyprahlosti a ztráty identity. Pomocí artefiletického přístupu mohou vychovatelé: *„Povzbuzovat duševní síly a předcházet psychickým problémům nebo sociálnímu selhání“ (SLAVÍK, 2001 str. 14).* Touto metodou se může rozvíjet kulturní, sociální a tvůrčí potenciál jednotlivců, a tím snížit možnost vzniku a opakování rizikového chování.

3. Aj Wej-Wej a James Arthur Baldwin

3.1. Aj Wej-Wej

Aj Wej-Wej (čínsky: 艾未未)

Čínský umělec, architekt a výtvarník Aj Wej-wej se narodil 28. srpna 1957 v Pekingu. Jeho otec Aj Čching, stejně jako jeho syn byl umělec, spisovatel a básník 20. století v Číně. Jeho otec Aj Čching byl, ale krátce po narození svého syna Aj Wej-weje prohlášen za nepřítele státu. Rodina byla poslána do vzdálené provincie Xinjiang, kde museli žít až do roku 1976. V provincii Xinjiang, která se nachází nedaleko pouště Gobi, a zde musela rodina žít až do smrti Mao Ce-Tunga, tedy skoro dvacet let. Otec nemohl už nikdy psát a toto pravidlo dodržoval, protože by jinak byl prohlášen Čínskou komunistickou stranou za kontrarevolucionáře. Aj Čching mohl vykonávat v provincii Xinjiang jen práci jakéhosi uklízeče veřejných toalet.

V roce 1976 byl otec Aj Wej-weje rehabilitován a se svou rodinou se mohli vrátit zpět do Pekingu. Aj Wej-wej mohl nastoupit v Pekingu na filmovou akademii. Po škole v Pekingu se rozhodl odjet studovat do USA. Přesněji do New Yorku.

Vysokou školu v New Yorku studoval jen krátce. Rozhodl se studium nedokončit. Avšak v USA strávil celkem 12 let. Věnoval se několika zaměstnáním. Pracoval jako chůva dětí.

Děti vyzvedával po škole a doprovázel je domů. Zastával i jiné profese jako například tesaře, pomocnou sílu na stavbách nebo pracoval v továrně. Poprvé v životě začal pociťovat svobodu, ale ne plnou svobodu, protože kvůli svému původu a ekonomické situaci se nemohl plně prosadit a zažít správný Americký sen. V USA Aj Wej-wej neměl zájem se prosadit ani jako umělec. Dle jeho slov jako přistěhovalý Číňan neměl nárok na umělecký úspěch.

Po změně politické situace v Číně a vleklých zdravotních problémech jeho otce se zdravím se Aj Wej-wej rozhodl vrátit zpět do Číny. V jeho rodné zemi se cítil být cizincem stejně jako v USA. Nemohl se prosadit. Stále přetrvávalo, že v Číně se nemohl vyjadřovat o některých věcech a pociťoval pocit, že v Číně nikdo nemá svobodu. Avšak pomalu se začal prosazovat jako architekt, designér nebo i jako konzultant co se týče oblékání.

Jako architekt se prosadil díky stavbě svého domu. Postavil vlastnoručně svůj dům, který se vymykal zažitým normám v Číně. Aj Wej-wejovi je blízká estetika, filozofie. Sám Aj Wej-wej tvrdí, že se architektem stal díky shodě náhod a jeho chyb. Stavba jeho domu provázelo mnoho chyb, kterým se dům stal zajímavý.

Jeho největším architektonickou prací je stavba olympijského stadionu v Pekingu. Neboli Ptačího hnízda. Bohužel sám ze stavby není a nebude nadšen, protože podle jeho názoru stavba olympijského stadionu neplní svůj smysl a není dobře využíván. Prostě a jednoduše neslouží lidem, ale komunistickému režimu Číny a jeho propagaci. Se stavbou na něj přišlo mnoho obvinění a udání. A tak se začal zabývat politikou, protože architektura s tím úzce souvisí a spolupracoval se státem ohledně stavby.

V roce 2008 se díky stavbě olympijského stadionu stal nepříjemný pro komunistický režim v Číně. Bylo na něj podáno mnoho udání a stížností. Navíc odmítl účast na zahájení letní olympiády v Pekingu. A to proto, že zahájení mělo více sloužit pro propagaci režimu, nežli jako typické zahájení olympiády. Účast proto odmítl.

Po zemetřesení v Sečuanu v roce 2008, kde zahynulo nešťastně 5000 Čínských dětí v rozvalinách školy, Aj Wej-Wej začal shromažďovat jména a rodná čísla dětí. Údaje vydával na svůj blog. Blog v té době měl ohromnou sledovanost a návštěvnost. Za den ho navštívilo i rekordních 27 miliónů návštěvníků. Pro tuto událost se znelíbil státu ještě více. Byl zadržen

a uvězněn. V cele strávil nakonec dlouhých 81 dní. Na cele byl sám se dvěma vojáky, kteří na něj dávali pozor dvacet čtyři hodin denně sedm dní v týdnu. Aj Wej-Wej nemohl po celý trest pořádně spát, protože se v cele neustále svítilo. Měl i zkažené soukromí přítomností hlídky na cele a neustálými a vleklými výslechy. Navržený byl desetiletý trest odnětí svobody. Naštěstí Aj Wej-Wej po 81 dnech strávených ve věznici propustili.

Aj Wej-Wej je stále považován za nepřítele Číny. Sama Čínská vláda o něm říká následující větu: Když máš kamínek v botě, nezáleží jak si veliký ale musíš se ho zbavit. Aj Wej-Wej se necítí být v Číně doma. Cítí se být doma tam, kde je svobodný a za svobodu stále bojuje.

„Běžné chápání a předpoklady svobody, úsilí a zodpovědnosti v současné době často postrádají reálný význam a obsah, a to pro mě představuje zklamání. Dnes je zásadní mluvit o boji jednotlivce tváří v tvář různým formám moci. Ať už je to kapitalismus, globalizace, falešný liberalismus oděný do prázdných slov, nebo barbarský populismus.“ (AI, 2017)

V posledních letech v Aj Wej-Wejově díle došlo k posunu. Nesoustředí se jen na Čínu. Klade si otázku k celému lidskému údělu. Mezi nejdůležitější témata je úsilí zdokumentovat události spojené s migrační krizí. Mnoho uprchlíků hledá útočiště před válkou a zhoršenými ekonomickými podmínkami. *„Jsme stejně opuštěni jako děti ztracené v lese. Když přede mnou stojíš a díváš se na mne, co víš o žalu v mém nitru a co já vím o Tvém?“⁴*

3.2. James Arthur Baldwin

Afroamerický autor James Baldwin se narodil roku 1924 v New Yorku. Narodil se pravnukovi bývalého otroka v New Yorské čtvrti Harlem, kde i vyrůstal. Bohužel svého vlastního otce nikdy nepoznal a zřejmě ani nevěděl kdo jím je. Jeho výchovy a výchovy jeho osmi sourozenců se ujal dělník a kazatel David Baldwin. Již od útlého mládí byl svým nevlastním otcem James terorizován. Ten ho zesměšňoval a snažil se snižovat jeho vysoký intelekt. David Leeming autor Baldwinovy biografické knihy jménem „James Baldwin“ často uváděl, že Jamesův nevlastní otec Jamesovi říkal: „ty jsi nejošklivější dítě, které jsem kdy viděl“.

James se již kolem čtrnácti let snažil psát knihy. Bohužel jeho nevlastní otec byl ostře proti tomu. Tento kazatel, nenáviděl bělochy a takto vychovával i své děti. Díky tomu se stal inspirací Jamesových tehdejších literárních děl.

⁴ Franz Kafka, Dopis Oskaru Pollakovi, listopad 1903

Velkou oporou se Jamesovi stal jeho tehdejší učitel ze střední školy, který v Jamesovi viděl velký talent, pozdější starosta New Yorku F.H. La Guardiola.

Po dokončení střední školy v New Yorku se James rozhodl toto město opustit. Vystřídal mnoho měst v USA, avšak všude se setkal s rasismem mířeným na jeho původ. Proto se rozhodl odcestovat mimo Spojené státy Americké. Jako svůj nový domov si vybral Paříž. Doufal, že zde najde klid od rasismu a načerpá nový impuls inspirace.

V době kdy se do USA vracel, byl aktivním účastníkem Hnutí za občanská práva, by přítelem Malcolma X a Martina Luthera Kinga Jr. Tyto zkušenosti promítl také do svých literárních děl. Baldwinova inspirace však nepocházela jen z rasismu, který byl v USA namířen na afroamerické občany. Ve své práci zobrazoval i ten namířený proti bělochům, tak jak se s ním setkal při kázáních a soužitím se svým nevlastním otcem. Také bojoval za práva homosexuálů a jiných sociálně a kulturně odlišných skupin občanů.

V šedesátých letech je v Americe autor James Baldwin jeden z nejvydávanejších, u nás je přeložen až v roce 1979. Byl aktivním členem Hnutí za Občanská práva společně s Martinem Lutherem Kingem, Jr. Romány, které James Baldwin napsal jsou pozoruhodné pro způsob, kterým popisují a objevují otázku identity, a pro způsob, jímž se zabývá složitými sociálními a psychologickými problémy související s tím být černý či homosexuál, a to dlouho předtím, než se tyto skupiny mohly dovolat nějaké sociální, kulturní a politické rovnosti.

4. Praktická část

4.1. Výzkumná metodologie

Praktická část této práce se bude zabývat pohledem vězněných osob na téma svobody, skrze umění. Rozhovory jsem vedla formou polostrukturovaného interview s osmi vězněnými, kteří pracovali v kovodílně, kterou jsem vedla. K této problematice poslouží výzkum formou osmi rozhovorů s vězněnými osobami. Interview se soustředilo na to, co pro vězně znamená slovo svoboda, dále na možnosti uměleckého vyžití ve vazební věznici Pankrác. Vězně jsem seznámila s obsahem výstavy Aj Wej-Weje, tudíž další otázky se budou soustředit na tohoto umělce a smyslu jeho děl. Rozhovory byly uskutečněny v srpnu 2017 na pracovišti kovovýroby. Na výpovědích vězňů se snažím ukázat postoje k životu, svobodě, výkonu trestu, životních zkušenostech, názorů na dnešní politické dění a hlavně, postoji k umění a podpoře

umělecké činnosti ve výkonu trestu.

Zajímá mě, jak vězni vnímají svoje současné postavení a co očekávají ve svém budoucím životě ve vztahu ke svobodě.

V otázce možností umělecké činnosti ve vězení jsem chtěla zjistit, zda lze naplnit jejich očekávání a zda vůbec chtějí tyto aktivity provozovat a zda programy zacházení jim mohou být nápomocny.

Dotazovala jsem se odsouzených pracujících v provozu kovovýroby, kde pracovali výhradně jen vězněné osoby. O výstavě jsem jim vyprávěla a připravila jsem edukační projekt. Nechala jsem odsouzené vyrobit na pracovišti kovovýroby předmět, který jim nejvíce připomíná svobodu a cestu k ní. Ochotno se účastnit bylo 11 vězněných osob. Vězni vyrobili několik krásných artefaktů, řekla bych až výtvarných děl. Překvapilo mne, že přemýšleli o tématu „Svobodu nelze nikomu dát“, uváděli názvy jako Dveře na svobodu, Květ meruňky, Klíče ke svobodě, Atlas tíže života za trest, Schody na svobodu, sochu Svobody nebo Spravedlnost.

4.2. Rozhovory

Rozhovorů bylo ochotno se zúčastnit 8 odsouzených. Každému respondentovi jsou kladeny ty samé otázky v totožném pořadí. Z prvních třech otázek vyplyne jméno. Jména respondentů neuvádím v souladu s etikou výzkumu, označuji je jen iniciály. Následující otázka se soustředí na popis a reflexi vytvořených artefaktů s tématem svoboda. Následující otázka se bude soustředit na jejich představy a plány, jak chtějí využít svobody po výkonu trestu. Z posledních dvou otázek vyplyne, jaký postoj má trestaný člověk k umění a umělcům.

Výstava Aj Wej-Weje v Praze byla zaměřena na nynější uprchlickou krizi, tak poslední bod v tomto interview se bude soustředit na pohled trestaného člověka na dění v dnešní politice a uprchlické krizi.

4.2.1. Rozhovor I.

Obrázek 4: Květ meruňky (zdroj: autorka)

„I na takovém místě jako je věznice, kde člověk přestává skoro věřit v něco normálního, tak stejně existuje krása, láska a nový život. Květ je cesta, zranitelnost a křehkost“. Květ je ve věznici svobodný. I když je za mříží a žiletkovým plotem. Když něco vidíme nezřetelně, vidíme to vždy „jako něco“ ale nikdy jako nezřetelné nic. Vidění tedy není jen jednoduchý a plně předvídatelný fyzikální jev s jedním logickým výsledkem, je to proces, který se poměrně brzy odpoutává od optiky a přeskakuje do psychologie a osobní historie, a co z toho vzejde, je vždy principiálně poněkud nejisté (TŘEŠTÍK, 2011 str. 38).

Co pro Vás znamená svoboda?

D: *„Svoboda. Svoboda znamená nový život, a hlavně šanci svobodu již nikdy neztratit“. „Vytvořil jsem květ meruňky. I na takovém místě jako je věznice, kde člověk přestává skoro věřit v něco normálního, tak stejně existuje krása, láska a nový život. Květ je cesta, zranitelnost a křehkost.“ „Svobodu chci po výkonu trestu využít hlavně, abych se začal plně věnovat mé rodině.“⁵*

Co pro Vás znamená umění?

D: *„Moc jsem tomu nevěnoval čas.“*

⁵ Výpovědi vycházejí z rozhovorů s odsouzenými, které jsem s nimi vedla. Zde je uvádím pouze ve zkrácené formě, která zdůrazňuje podstatné.

„Umělecká činnost ve věznici je určitě podporována formou resocializačních kroužků. Kde můžeme uplatňovat své znalosti, popřípadě, když někdo umí jazyky, tak je sám přednáší ostatním vězňům.“

„Umělecky vyjádřit? To určitě, můžeme na pracovišti (kovovýroba atd.).“

„To sice nemám, ale zde jsem potkal pár jedinců, kteří jsou jak výtvarně, tak umělecky nadáni. Akorát je škoda, že když „vylezou“ ven, tak svoje nadání nijak nerozvíjejí.“⁶

Jak nahlížíte na otázku uprchlické krize?

„Dnešní situace ve světě je celkem složitá. A nikdo z nás zde nemá potřebné informace, abychom toto mohli všeobecně posoudit. Akorát tedy z doslechu, co se dozvíme.“

4.2.2. Rozhovor II.

Obrázek 5: Rozbít hrneček a zlomit kartáček na zuby, abych už se nevrátil. Vězeňská tradice, ale stejně se občas někdo vrátí. (zdroj: Stanislav Ross)

Co pro Vás znamená svoboda?

M: „Svoboda? To pro mě znamená dělat si něco, za co mě nemůže nikdo trestat. Nebude to nikomu vadit a škodit, určitě v mezích zákona. Něco prostě co mě naplní, ale v mezích zákona.“

„Konečně založit rodinu a začít normálně dělat. Ted' jsem už dospěl k tomu, doufám, ne úplně do věku, ale prostě do toho, že trest je prostě kritický. Člověk je pětikrát ve vězení ale nic horšího, než současní vězni není. Kriminál jako dnes jsem nezažil. Není

⁶ Výpovědi uvádím pouze ve zkrácené formě, která zdůrazňuje podstatné.

to o lidech, kteří jsou tu zaměstnáni. Je to o věznicích sami feťáci, mladí prostě dělají bordel a neumí se chovat. A všechno toto dopadá na lidi, kteří chtějí být i ve vězení normální a slušný. To je jedna z věcí proč už ne.“

„Svobodu nikomu nelze dát, svobodu si lidé berou sami. Je to takové, já bych s tím moc nesouhlasil. Ono svobodu, podle toho, co člověk za tu svobodu považuje, že jo. Někdo se cítí svobodný, když je na chatě se zvířaty v lese, může být pryč z města. Hodně lidí neví, co pro ně svoboda vlastně je. Pro mě svoboda, dostat se tady odsud. To je pro mě základní pojem svoboda, teď. V menším měřítku, vycházka odtud, práce venku když jedeme ven. Je to něco na co se člověk těší a dává mu to nějakou svobodu, že něčeho docílil a posunul se a posouvá se hranice a pak je to napořád.“

Co pro Vás znamená umění?

M: „No, protože to je tady taková tradice ve vězení. Prostě když jde vězeň domů, tak se říká, když nechává holení nebo kartáček hrníček ve vězení, tak se říká, prostě se sem vrátí. Hodně lidí prostě rozbíjí hrneček, láme kartáček nebo rozšlape holení, ale stejně se občas vrátí.

Umění? Něco, čemu vlastně nerozumím. Na svobodě jsme s přítelkyní jezdili hodně na hrady a zámky. A prostě takové věci. Jako malý, jsme žádné výstavy nenavštěvovaly. Dělnická rodina. Byl jsem v technickém muzeu na Letné jako malý s dědou. Jinak nic, práce a práce.“

„Tady? Tady je jako možností hodně. Ale zase podle toho, kdo chce, co chce. Jsou tady různé kroužky, každý si svůj zájem najde. Ale jsou tu lidi, kteří si nenajdou vůbec nic, a nezajímá je také nic. Ale je tady hodně možností, ale ne asi v takovém měřítku jako by lidi chtěli, protože je to všechno limitované hodinami, několik hodin týdně, ale jinak dá se.“

„Muzikanta Chucka Berryho, taková ta na pohodu muzika. To se mi líbí tahle. Jinak malíř sochař ne. Zasáhl mě na Václavském náměstí růžový tank. Nebo červený trenky na hradě taky dobrý. S tím člověkem, který tam ty trenky dal, tak jsme se vlastně sešli zde ve věznici a ten člověk je strašně chytrý, byl tu měsíc, ale fakt rozumný a chytrý kluk.“

Jak nahlížíte na otázku uprchlické krize?

M: „Já mám sestřenici Syřanku. Takže vím z první ruky, jak to tam probíhá. Ta holka je chytrá, celý život studuje, udělala vysokou školu. Aby nemusela být v Sýrii, tak celý život studuje, rodina jí pomáhá i vlastně rodina z naší strany jí podporuje. Má to, ale strašně těžké, protože jako Syřanka měla problém v roce 2013 dostat se i do České republiky.“

4.2.3. Rozhovor III.

Co pro Vás znamená svoboda?

K: „Svoboda? To je těžký no. Nevím, jak to mám říct. Co to znamená svoboda. Nedokážu si to úplně přesně představit. Svoboda, je to rodina, zdraví, možnost dělat si kdy chci, co chci, ne na příkaz, nebo jestli to tak může být či ne, dělat práci co mě baví ne, kterou musím dělat. To si myslím, že je svoboda. Samozřejmě těch věcí bude více. Být sám svým pánem, to je svoboda.“

„Svobodu nelze nikomu dát, svobodu si lidé berou sami. Lidé mají tolik svobody, kolik jí chtějí. Tak je to pravda, ale ne úplně zcela. Ten člověk se nedostal do nějaké životní situace, kde vlastně musel volit mezi zlem a věčným zlem. Když musíte volit to menší zlo a znamená to, že o tu svobodu přijdete, tak je to vlastně až takové, že si jí neberete sám. To Vám řeknu na rovinu, bohužel se mi taková věc stala, takže vím, o čem mluvím. Neříkám to proto, že se chci litovat. Prostě k tomu došlo a čas nevrátím. Ten, kdo ten citát napsal, tak určitě nezažil takovou životní situaci. Kdyby ano, tak to nenapíše v takovém znění.“

„Tak určitě bych chtěl dobrou práci a určitě nejdůležitější je dobré bydlení. Dobrá práce, aby byla dobře zaplacená, mít dobré bydlení, a tak nějak se i usadit s rodinou. Základ je prostě práce, bydlení, ale je to prostě těžké. Když někde přijdete, tak práce je, ale chtějí po Vás trestní rejstřík, tudíž práce není. Jsou tady i firmy kde přijímají jen odsouzené. Avšak takových firem jsou tady jen dvě. Vezmou 20-30 odsouzených, jenže tady je 20 možná 25 tisíc odsouzených. Takže toto je špatně. Já, když jsem vylezl minule, sehnal jsem práci, kde byl potřeba živnostenský list. Ten mi samozřejmě nedali, protože jsem na něj neměl nárok z důvodu, že jsem byl trestán. Tak jsem si říkal, co teď? Musím na pracák a nahlásit se na sociálku. Došel jsem na sociálku, tam po mě chtěli, kde bydlím, s kým bydlím, kolik nás tam je, a jaké máme náklady. V té době jsem ještě bydlel u rodičů a musel jsem donést všelijaké účtenky atd. Z toho to všechno museli rozpočítat a řekli mi, že na mě vychází něco okolo dvou tisíc. Přesně si teď nevzpomenu. Jenže z vězení jsem si přinesl asi okolo šestnácti tisíc za ty roky, co jsem si odseděl, takže jsem nic nedostal pár měsíců. Neměl jsem nic, trenky, ponožky prostě jsem neměl nic. To jsem samozřejmě těch šestnáct tisíc utratil za první týden. Takže po výkonu trestu musíte jít dělat na černo, protože Vás nikde nevezmou. A modlíte se, aby Vás nikdo nechytł. Už tato věc mě donutila de facto páchat. Oficiálně jsem dělat nemohl, protože jsem nedostal živnostenský list. Podporu a dávky jsem také nemohl mít, protože jsem si z kriminálu donesl šestnáct tisíc a co teď? Potřebujete jíst, potřebujete bydlet, potřebujete přispět rodičům na bydlení. No tak děláte na černo. Ani byste chtěli, tak volíte menší zlo, protože nejdete krást, ale šel jsem dělat na černo.“

Co pro Vás znamená umění?

CH: *Váš umělecký výtvar, s tématem: Svoboda, věznice místo pro umění. Popíšete mi ho? (hrneček a zlomený kartáček)*

K: *„Hrneček a zlomený kartáček, to se vlastně dělá, když se odchází z věznice na svobodu. To jsou vlastně věci, které tu člověk denně používá, tak to zničí, aby se pro ně nikdy nevrátil. Aby to po něm tady nezůstalo. Je to uzavření nějaké kapitoly, nebo spíše životního úseku. Je to tak tady dané roky.“*

CH: *Co pro Vás znamená umění? Měl jste možnost chodit někam na svobodě? Na výstavy do galerií a tak podobně?*

K: *„Je to jiný pohled na věci. Protože, buď se na tu danou věc budete dívat normálně. Řeknete si dobrý je to například skříň, ale pak se na ní podívá umělec a řekne je to dobrá skříň, protože je taková a taková. Je správně zahnutá, má správnou barvu atd. Takže umění je to takový životní styl. Na svobodě jsem navštívil pár galerií a výstav. Jednak jak sám, tak i s ostatními. Spíše jsem navštívil takové ty prodejní výstavy. Kde například namalovali děti z dětských domovů obrázky a vy jste si ho koupil. Prostě vydražil jsem obrázek v rádech stovek korun a podpořil jsem dobrou věc.“*

CH: *Chtěla bych se zeptat na možnost umělecké činnosti, zde ve věznici.*

K: *„Já si myslím, že i jo. Ale musí dostat člověk tu šanci, protože, když budu řezbář a budu dělat na prádelně třeba, tak tu uměleckou činnost prostě nemůžu vyjádřit. Je tady například nějaký kroužek jako třeba modelář, ale to je hodinu a půl jednou za čtrnáct dní. Tam neuděláte nic. Akorát tam přijdete, vyndáte věci, zase je zandáte a odejdete. Takže v rámci toho kroužku možnost nemáte. To by ten řezbář musel být třeba na truhlárně. Tam by si toho času našel zaručeně více. Když budu kovář a budu dělat zedníka, tak je mi to taky houby platný. To se fakt musím dostat na to kovo, aby se tam ta umělecká práce počítala.“*

CH: *Máte nějakého oblíbeného umělce?*

K: *„Vyloženě oblíbené nemám. Oblíbený a blízký je mi Pavel Hudec, fotograf. Znáám se s ním spousty let a fotil mi i svatbu. On fotí snad vše. Jeho fotky oběhly, dá se říct svět. Další koho znám tak to je pan Kaše, sochař. Jsem pro hodně lidí. Dělal jsem i pro pana Pavla, který je loutkař, nebo paní Fárovou, která prorazila po převratu do USA s fotkami Saudka. Díky ní poznala Amerika Saudka. Těch umělců je hodně.“*

CH: *Zasáhlo Vás někdy vnitřně nějaké umělecké dílo?*

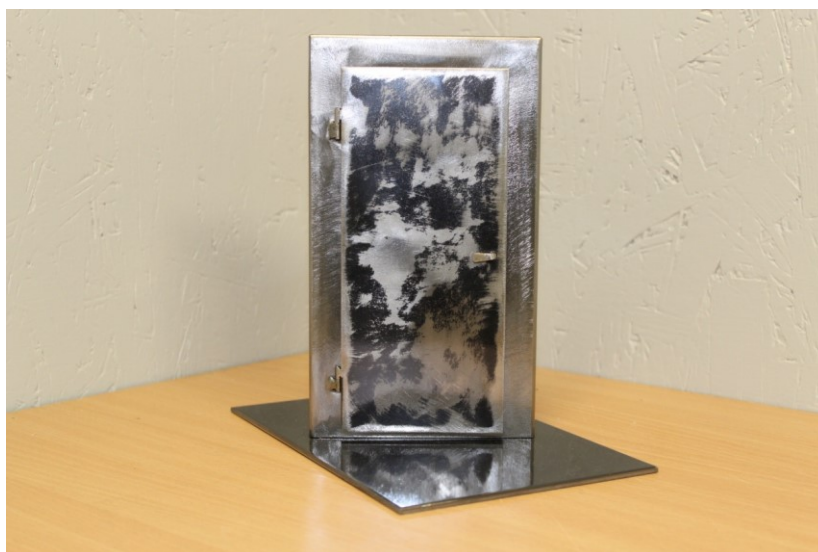
K: *„Jednou jsem byl na výstavě výrobků ze dřeva a tam mě zaujaly takové plastiky. Já si nemohu vzpomenout, jak se ten pan autor jmenoval. Bylo to vlastně ve Slavonicích v muzeu. Byla tam nádherná práce se dřevem. To jsem snad ani nevěděl, že ze dřeva takové věci jdou udělat. Nedokážu to ani popsat.“*

Jak nahlížíte na otázku uprchlické krize?

K: *„Já k tomu nemám jako kladný postoj, to Vám řeknu na rovinu. Tohle neměla Evropa vůbec povolit. Všechny to oslabí, když to převedu na normální lidi, kteří o něco žádají tak nedostanou nic. A pak přijde nějaký uprchlík a má všechno. V televizi vidíte, jak*

dostane byt, a on to nazve přemalovaným kravínem. V Německu se zas řeší znásilňování žen a já nevím co všechno. Tohle je prostě špatně. A nakonec se tomu Islámu ustupuje. Můžou si chodit zahalený, ať si klidně chodí, ale u sebe doma. Do bazénu chodí oblečený, protože oni mají takovou víru tak se jim bude ustupovat. Kdyby se u nich objevili my a žena si tam vzala krátkou sukni, tak jí za živa zakopou. Vůbec neměli takové lidi k nám pouštět. Sami to teď můžeme vidět. Když nemám pistoli, tak sednu do auta a přejedu třicet lidí. Když jim někdo poručí, ať už Aláh či jejich kazatel a oni to bez rozdílu udělají. Abych to přirovnal, který z těchto uprchlíků pracuje? No přeci nikdo. Každý jen bere, a bere a ještě nadávají, jak mají málo. Proti cizincům nic nemám. Podívejte se na Vietnamce v ČR. Znáte nějakého Vietnamce, který by byl na úřadu práce? Který by bral sociální podporu, nebo něco takového? Ukrajinci to samé. Nikdo z nich není na podpoře. Ať dělají kšefty, nebo na černo, ale ať nejsou na úřadě.“

4.2.4. Rozhovor IV.

Obrázek 6: Dveře na svobodu (zdroj: autorka)

Obrázek 7: Dveře na svobodu: Pomalu se otvírají, ale pozor, aby se zase za mnou nezavřely (zdroj: autorka)

Autor si odvážně zvolil jednoduchý motiv. Oproštěný od zbytečných detailů, z banálního motivu dveří se stává symbol „Cestou na svobodu“, ale zároveň i hrozbou zavřených dveří, a tím pádem také izolace. Dílo působí naléhavě, jako by prostřednictvím díla chtěl ze sebe uvolnit vnitřní pocit hrozby a strachu a obav z budoucnosti. S tímto motivem souzní zpracování díla, které je dané. Působí drsně a hrubě, a přitom je to zpracováno do detailů panty, klika. Působí strohým dojmem a znásobuje působivost tohoto objektu.

Co pro Vás znamená svoboda?

J: „Slovo svoboda, znamená dělat to, co mě baví, to, po čem toužím. Nebýt ničím svazovaný a samozřejmě dodržovat zákon. Dělat takové věci, které mě v životě uspokojí. Mít třeba pocit, až jednou zestárnu, že jsem život prožil na plno. Nebo tak jak jsem nejlépe mohl. Lidstvo má tolik svobody kolik si jí udělá. Když člověk bude hloupý a bude páchat prostě trestnou činnost a bude si té svobody zbytečně a dobrovolně vzdávat, tak prostě tu svobodu nikdy mít nebude. A pokavaď tu svobodu bude chtít mít, tak jí mít bude. Je to trefné. Svobody chci využít hlavně tak, abych se už nikdy nevrátil sem do vězení. Jak jsem se zmiňoval už před tím, tak žít ten život, tak abych byl spokojený a abych měl vůbec pocit, že žiju. Ne, že třeba prostě jednou nohou ve vězení, anebo, že dělá takové věci, které ví, že jsou špatný, a že ho dostihnou, vše bude zase špatně.“

Co pro Vás znamená umění?

CH: *Váš umělecký výtvar, s tématem: Svoboda, věznice pro místo umění. Popíšete mi ho? (otevírací dveře)*

J: „No protože, vzhledem k tomu, že jsem ve výkonu trestu. Dveře pro mě vlastně v této době znamenají, to, co mě dělí od svobody. Jsem tu zavřený, tak dveře jsou pro mě ta brána ven. To, co mě dělí od svobody, tam kde bych chtěl být volný. Ještě mě napadly schody, ale to už tvořil někdo jiný. Dveře jsou v této době cesta za tou svobodou. Pomalu dosahuju svobody.“

CH: *Co pro Vás znamená umění? Měl jste možnost chodit někde na svobodě? Na výstavy do galerií a tak podobně?*

J: „Umění? Vzhledem k tomu, že jsem vystudoval uměleckou řemeslnou školu, jako umělecký truhlář, tak jsem měl k tomu relativně blízko a měli jsme dějiny umění. Vnitřně mě umělecké dílo nikdy nezasáhlo. Globálně to umění úplně nevnímám. Nevybavím si nic, co by mě trklo do očí. Nebo co by mě překvapilo a vyvolalo nějaké citové vazby. Nevím.“

CH: *Chtěla bych se zeptat na možnost umělecké činnosti, zde ve věznici.*

J: „Tak možnost tu zřejmě je, ale je to spíše otázka zaměstnání, kde člověk pracuje tady ve věznici. Ale těžko říct. Člověk má třeba možnost kreslit na baráku, ale že bychom dostávali možnost nějakého uměleckého projevu, to asi ne.“

CH: *Nějaké socializační kroužky nefungují?*

J: „To funguje, ale je to spíše to tam odsedět a odběhat tu hodinu a jít zase na barák. Je to tou věznici daný, že se to musí absolvovat. Ale že by to mělo nějaký smysl pro převýchovu, nebo pro navrácení toho člověka do normálního života, tak to ne.“

Jak nahlížíte na otázku uprchlické krize?

J: „Jsem z toho trošku zděšený, protože co se děje v dnešní době je prostě totální chaos a ani si nedokážu představit, kam vše spěje. Je to velká neznámá a hrozím se, co nás čeká v budoucnu a těžko říct, co z toho spěje a celkem se, děsím se, co nám vše hrozí.“

4.2.5. Rozhovor V.

Obrázek 8: Univerzální klíč (zdroj: autorka)

Univerzální klíč. Tento univerzální klíč mě dostane, kam budu chtít. Abych neměl nic uzavřeného.

Co pro Vás znamená svoboda?

M: „Pro mě slovo svoboda znamená, mít možnosti jaké člověk chce. Dělat si, kdy chci, co chci. Prostě něco, kde mě nebude nic svazovat. Nebudu se muset řídit pravidly atd. Svoboda je pro mě něco, co už v dnešním světě není, dá se říct. Když se člověk v dnešní době řídí systémy, které vše přikazují a zakazují, tak to už není podle mě svoboda.“
„Čím mě zaujal citát? Zaujala mě poslední věta, že lidé mají tolik svobody, kolik chtějí. Je to zajímavý a pravdivý citát. V dnešní době ta svoboda, když žijete podle systémů a pravidel, tak vlastně svobodu pořádně ani nemáte. Já si myslím, že člověk zažije pravou svobodu, když nerespektuje tyto pravidla a žije si podle sebe. To podle mě zažije člověk pravou svobodu. Chtěl bych začít, teď po výkonu trestu, normálně žít. Ptal jsem se tady hodně lidí, co pro ně znamená normální. Když se zeptáte tři sta lidí, co pro něj znamená normální, tak každý vám odpoví něco jiného. Tak já bych chtěl začít normální život, podle mě. Konečně začít chodit do práce a věnovat se čtyřletému synovi, se kterým jsem strávil jen rok. Nevím, ale jestli si budeme rozumět s přítelkyní, se kterou syna mám. Po čtyřech letech se člověk zde změní a ona se určitě také změnila. Chci začít žít normální život.“

Co pro Vás znamená umění?

M: „Vytvořil jsem univerzální klíč. Tento univerzální klíč mě dostane, kam budu chtít. Abych neměl nic uzavřeného.“

CH: Co pro Vás znamená umění? Měl jste možnost chodit někam na svobodě? Na výstavy do galerií a tak podobně?

M: „Umění pro mě znamená....., vlastně ani nevím. Nikdy jsem o tom takto nepřemýšlel. Umění pro mě znamená, že se například určitý člověk vyjádří tak či onak a znamená to pro něj umění. Někomu se to líbit nemusí a pro někoho to může být umění. Galerie a výstavy jsem nenavštěvoval. Nikdy jsem nebyl. Rodiče mě k tomu nevedli. Maximálně jsem byl v muzeu se školou. Sám, ale ne.“

CH: Chtěla bych se zeptat na možnost umělecké činnosti, zde ve věznici.

M: „No jakože, chvíli jsem chodil na truhlářský kroužek, ale není tam moc náradí a takové ty věci, se kterými by šlo pracovat. Představoval jsem si, že tam přijdu a budu tam lepit nějaké modely, nebo něco takového, ale nic tam není. Je tam pár třísek, pár dřeva. Dalo by se tam něco vytvořit, ale nesplnilo to mé představy. Myslel jsem si, že se tam naučím něco se dřevem, ale nic moc tedy. Jinak tu byla ještě keramika, na kterou jsem se chtěl přihlásit, ale tam zase není hlína. Šance by tu byli, ale zřejmě tu na to nejsou peníze.“

CH: Myslíte, že by Vám něco podobného v trestu pomohlo, nějak se umělecky realizovat?

M: „Nevím, ale rád se naučím nové věci.“

CH: Máte nějakého oblíbeného umělce?

M: „Saudka například. Saudek je takový svobodný, a to se mi líbí.“

CH: Zasáhlo Vás někdy vnitřně nějaké umělecké dílo? Například od fotografa Saudka?

M: „Třeba jak fotí ty akty. Prostě jak on pojal, některé ty akty. Udělal, třeba modelky z žen, které by nikdy modelky být nemohly.“

Jak nahlížíte na otázku uprchlické krize?

M: „Uprchlíci? Chtějí svobodu, ale zase jsou mezi nimi teroristi a hodný lidé. Naopak by mě zajímalo, jak by oni přijali nás, kdyby my jsme chtěli svobodu. Oni jsou jiní a my také, tudíž, jak by přijali oni naši kulturu. Mě cizinci prostě a jednoduše nevadí. Když je ten člověk hodný, tak je mi jedno jestli to je Rom, Vietnamec nebo Rus, Ukrajinec. Když je ten člověk hodný, tak to přeci vycítíte, ale z těchto uprchlíků číší něco jiného a strach.“

4.2.6. Rozhovor VI.

Obrázek 9: Schody života "Výstup" (zdroj: autorka)

Co je viděno? Toto jsou schody života, které vlastně končí, dalo by se říct nekonečnem. Ony končí a vlastně nikdo neví kde. Takže, ty schody nemají konec.

Co pro Vás znamená svoboda?

V: „Svoboda? To je též takové složité. Co já si myslím o slově svoboda Slovo svoboda? Každý si představuje něco jiného. Já si myslím, že hodně, svoboda myšlení to je důležité.“

CH: Mohu se zeptat, čím Vás zaujal citát z výstavy AJ Wej-Weje Baldwina? (Citát: Svobodu nelze nikomu dát, svobodu si lidé berou sami. Lidé mají tolik svobody, kolik jí chtějí.)

V: „To je právě složité. On to bere z té uprchlické stránky. A já jsem to spíše pojal z té stránky duchovna (výroba díla na téma svoboda). Uprchlická stránka je velice složitá. Svobody chci využít, abych mohl běžně žít. Moc toho na výběr není. Chci běžně pracovat.“

Co pro Vás znamená umění?

V: „To jsou vlastně schody toho života, které vlastně končí, dalo by se říct nekonečnem. Ony končí a vlastně nikdo neví kde. Takže ty schody nemají konec. To bylo vyjádření celé té věci. Umění je to do jisté míry styl života. A samozřejmě je to velká věda. A kdo tomu rozumí, tak je to doopravdy příjemné. Galerie a koncerty jsem navštěvoval na svobodě málo. Rodiče mě ale jako malého umělecky vedli a to hudebně.“

CH: Chtěla bych se zeptat na možnost umělecké činnosti, zde ve věznici.

V: „Názor? Tak určitě jsou tu nějaké kroužky to ano, ale moc toho není. Uměleckého kroužků se nezúčastňuji.“

CH: Máte nějakého oblíbeného umělce?

V: „Je to malíř Claudie Monet a August Rodine.“

CH: Zasáhlo Vás někdy vnitřně nějaké umělecké dílo? Malíře Moneta například?

V: „Ano převážně většina. Je jich hodně, doopravdy mnoho.“

Jak nahlížíte na otázku uprchlické krize?

V: „Já to cítím spíše negativně. Protože cítím problém v muslimské mentalitě. My Evropané tuto mentalitu nemůžeme pochopit. Je jinačí, tudíž to nebude dělat dobrotu do budoucna.“

4.2.7. Rozhovor VII.

Obrázek 10: Věci potřebné ke svobodě (zdroj: autorka)

Věci potřebné k cestě na svobodu, pojetí druhé cesty.

Co pro Vás znamená svoboda?

- M: *„Svoboda? Svoboda pro mě znamená svobodný rozhodování. Volba se svobodně vyjádřit a dělat si věci různě. Chci být svobodný člověk. Dělat si co chci a co uznám za vhodné. Tím nemyslím páchat trestnou činnost. Svobodně se rozhodovat, a ne aby za mě rozhodoval jiný člověk.“*
- CH: *Mohu se zeptat, čím Vás zaujal citát z výstavy Aj Wej-Weje Baldwina? (Citát: Svobodu nelze nikomu dát, svobodu si lidé berou sami. Lidé mají tolik svobody, kolik jí chtějí.)*
- M: *„Já vám vlastně ani nepovím, čím mě zaujal. Poprvé jsem to slyšel až od Vás. Moc jsem o tom vlastně ani nepřemýšlel.“*

Co pro Vás znamená umění?

- CH: *Váš umělecký výtvar, s tématem: Svoboda, věznice pro místo umění. Popíšete mi ho? (box s náčiním)*
- M: *„Prostě se to nějak seběhlo a něco jsem vymyslel. Bez přípravy jsem spontánně něco vyrobil.“*
- CH: *Chtěla bych se zeptat na možnost umělecké činnosti, zde ve věznici.*
- M: *„Tak tady v práci určitě nějaká možnost je. Takže sama vlastně víte, co jsem schopný vyrobit, nebo nejsem, takže možnost se tu umělecky projevit je určitá. Ve věznici moc možnost projevit se není. Máme tam třeba žehlení a šití. V práci se určitě člověk umělecky prosadí. Na baráku tam nevím, čím by se člověk umělecky prosadil.“*
- CH: *Co pro Vás znamená umění? Měl jste možnost chodit někde na svobodě? Na výstavy do galerií a tak podobně?*
- M: *„Umění? Prostě projev různých druhů lidí. Oni jejich názor vyjadřují skrze umění. Třeba malování obrazů. Člověk tím něco vyjadřuje. Pod tímto si představuji umění. Na svobodě jsem navštěvoval koncerty. Výstavy jsem navštívil za svůj život tak pětkrát, ale galerie to ne.“*
- CH: *Máte nějakého oblíbeného umělce?*
- M: *„Spíše malíře, líbí se mi obrazy. Je to třeba pan Procházka, pan Zrzavý a další.“*
- CH: *Zasáhlo Vás někdy vnitřně nějaké umělecké dílo?*
- M: *„Jeden obraz, který mám doma, tak ten mám v živé paměti stále. Není to obraz od žádného známého umělce. Je to, ale krásně namalované. Měsíční krajina s očima. Když toto ten malíř kreslil, tak ty oči jsou moje mamy. Takže strašně povedené dílo.“*

Jak nahlížíte na otázku uprchlické krize?

- M: *„V poslední době, co mohu koukat, prostřednictvím médií, tak situace v dnešní Evropě je dá se říct až neúnosná. Co se týče uprchlíků. Mám na to negativní názor. Dále se k tomu vyjadřovat nebudu.“*

4.2.8. Rozhovor VIII.

Obrázek 11: Pítko pro ptáčka (zdroj: autorka)

Pítko pro ptáčka: Ptáček je svobodný, může se napít a kočka ho nesežere,

Co pro Vás znamená svoboda?

H. „*Nejcennější věc na světě. Na svobodě chci řádně žít.*“

Co pro Vás znamená umění?

H. „*Udělá život barevnější.*“

CH: *Zasáhlo Vás někdy vnitřně nějaké umělecké dílo?*

H. „*Pomník Hrdina v Hanoji. Znázorňuje jejich čin, aby ochránili vlast.*“

Jak nahlížíte na otázku uprchlické krize?

H. „*Chaos, hodně teroristů, nebezpečný.*“

4.3. Výtvarný projekt Zákon cesty Aj Wej-Wej

Výstava tohoto čínského umělce byla první v České republice i v celé střední a východní Evropě. Aj Wej-Wej, byl sám v minulosti uprchlíkem, a ve svém díle se v posledních dvou letech zaměřuje téměř výhradně na obhajobu lidských práv migrantů.

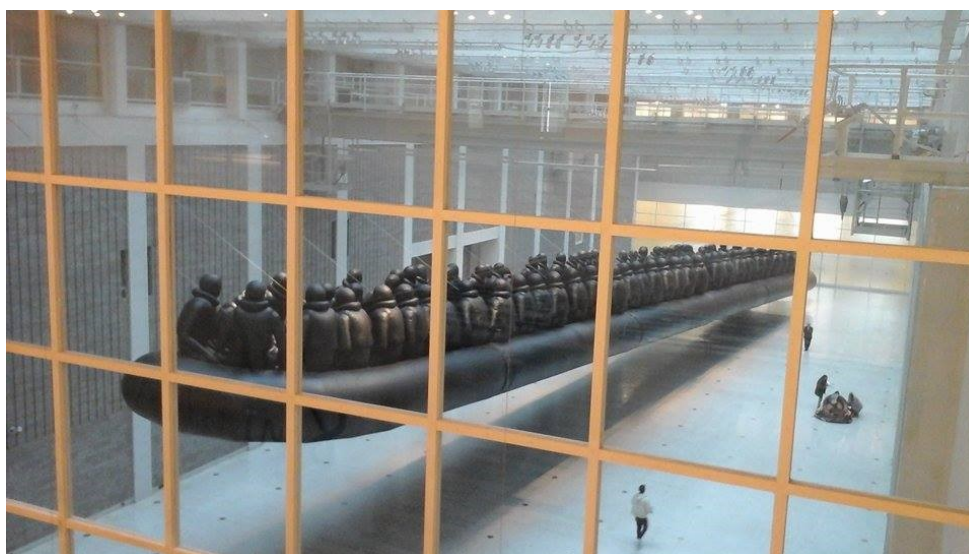

7

Obrázek 12: Zákon cesty-Veletržní palác (zdroj: Artmap)

„Svobodu nikomu nelze dát. Svobodu si lidé berou sami. Lidé mají tolik svobody, kolik jí mít chtějí.“

James Arthur Baldwin

Obrázek 13: Zákon cesty skrz mříž (zdroj: autorka)

⁷ <http://www.artmap.cz/mezinarodni-den-lidskych-prav>

Autor výtvarného projektu: Hana Charvátová

Drama svobody "Svoboda" je úzce spjata s tvorbou. Není umění, kde nejsou svobodní lidé. A přesto i nesvobodní ve věznici jsou schopni tvořit umění. Na základě navštívené výstavy „Zákon cesty“ od Aj Wej-Weje v Národní galerii, jsem připravila projekt pro odsouzené muže ve věznici Praha Pankrác na pracovišti Kovodílna. Projektu se zúčastnilo 11 odsouzených osob.

Téma: SVOBODA

Námět: Výstava „Zákon cesty“ od Aj Wej-Weje

Věk: Dospělí (věkové rozpětí 24- 48let) 11 osob

Výtvarný úkol: Volný, realizace je na kovodílně VV Praha Pankrác, tak většina děl je z kovu.

Použitá technika: Kování, sváření, fotografie, performance

Forma výuky: vyučovací metoda: Skupinová, individuální

Časové rozložení: 14 dní, ale jen po práci

Pomůcky a prostředky: Kov, nářadí, fotoaparát

Reflexe: Cílem bylo zprostředkování umění Aj Wej-Weje odsouzeným. Všech 11 odsouzených se rozhovorů nezúčastnilo. Jeden z nich byl v době realizace rozhovorů propuštěn. A dva se odmítli rozhovoru zúčastnit. Vše bylo dobrovolné. Domnívám se, že pro odsouzené to bylo zpestření jejich pobytu za mřížemi. A malá výstava jejich artefaktů ve věznici u mne v kanceláři je velmi potěšila.

Obrázek 15: Socha Svobody (zdroj: autorka)

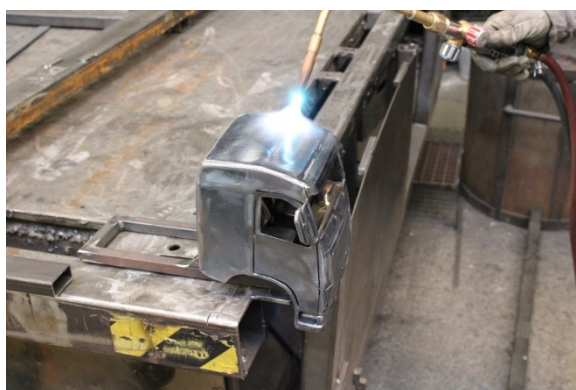

Obrázek 14: Svoboda vírv (zdroj: autorka)

Kamion: Uprchlíci se díky tomu kamionu dostanou do zemí zaslíbených.

Obrázek 16: Kamion výroba 2 (zdroj: autorka)

Obrázek 17: Jsem tam, kde jsem. „Nesvobodný“ (zdroj: autorka)

Obrázek 18: Atlas (zdroj: autorka)

Atlas

Chtěl lásku a úspěch. Každý po nich touží a má na ně právo. To ano, jenomže on se při tom neohlížel nalevo ani na právo. Nedbal na realitu a zvolil si k naplnění svých představ a cílů cestu zločinu. Člověk je odpovědný za své jednání, protože má možnost volby. Může se rozhodnout, jak bude své potřeby uspokojovat (HÁLA, 2014 str. 27). Tvrdý trest pro výstrahu: navždy musí nést nebeskou klenbu. Toto břímě si nese ten, kdo to vyrobil.

Závěr

Muzejní a galerijní pedagogika je postavena na interpretaci a zprostředkování umění, a její kořeny sahají až do Babylonské říše. Tuto edukaci podle prvních záznamů prosazovala princezna Bel-Shalti-Nannar. Jejím záměrem bylo pomoci uměním pomáhat mladé generaci poznávat kulturu svých předků.

Smyslem práce bylo zprostředkování umění Aj Wej-Weje odsouzeným. Jelikož nemohou navštívit galerii a výstavu si prohlédnout, mohla jsem o výstavě s odsouzenými besedovat. Promítla jsem rozhovor s Aj Wej-Wejem⁸, seznámila jsem je s osobností J. A. Baldwina a promítla jsem své fotografie z výstavy. Odsouzení v současnosti nemají přístup k internetu. V této době Vězeňská služba testuje pilotní projekt, který počítá s tím, že vězni budou moci navštěvovat vybrané webové stránky a mohou se sebevzdělávat. Tento projekt probíhá ve věznici Plzeň.

Bylo zajímavé pozorovat aktivaci odsouzených, jejich práci, promýšlení jejich díla a jeho realizaci. Vězni se přiznali, že na svobodě neměli o umění vůbec zájem. Díky mé prezentaci a besedě o výstavě Aj Wej-Weje jsem alespoň minimálně tento zájem probudila. Pozornost, kterou vzbudili zmiňovaní umělci Baldwin a Aj Wej-Wej mě překvapila. Následně mě zaujal jejich umělecký záměr. Žádný jejich vyrobený artefakt si nebyl v ničem podobný, jen jeho smysl byl stejný, a to svoboda. Na artefaktech vězni pracovali po pracovní době v kovodílně věznice Pankrác. Doba výroby některých výrobků byla maximálně čtrnáct dní.

Z rozhovorů vyplynulo mnoho faktů o uvažování vězňů o daném tématu. Artefakty mnohokrát vězni popisovali jako víru ve svobodu, nový život, krásu a lásku, tradice, uzavření kapitoly, tenkou hranici, co je dělí od svobody a spontánnosti. V symbolech se mnohokrát shodovali a uváděli jako nový život, svoboda, rodina, spokojenost, normální život a svoboda myšlení. Z rozhovorů dále vyplynulo, že téma svobody je pro vězně mnohdy velmi citelné a nejdůležitější pro ně je rodina, práce a bydlení. Můžeme si tedy povšimnout, že o tyto citové věci, jako je rodina, by se měli na svobodě lépe starat a více se jim věnovat.

V závěru bych ráda vyzdvihla též otázku socializačních kroužků po dobu trestu. Vězni mnohokrát zmiňovali, že resocializační kroužky neslouží prakticky k ničemu. Jak v jednom případě vězeň podotýkal, „je to jen o tom si to tam odsedět“. Kroužky jsou finančně velice podhodnoceny. V truhlářském kroužku nejsou peníze na nářadí, v keramickém kroužku zase není hlína a takto bych mohla dále pokračovat. Když si uvědomíme, zrovna tyto kroužky by

⁸ <https://video.aktualne.cz/dvtv/cesi-se-k-uprchlicke-krizi-postavili-trapne-proto-sve-dilo-i/r~7c8903180a5011e7984a002590604f2e/>

mohly sloužit k částečné nápravě a socializaci. Vězni by měli naplno resocializaci využít ke své nápravě. Nemělo by jim bránit nedostatečné materiální a technické zabezpečení resocializačních aktivit. Také bych navrhovala, aby některým vězňům byla poskytnuta možnost návštěvy různých uměleckých projektů. Tato možnost by mohla sloužit k inspiraci tvorby děl v socializačních aktivitách. Toto by se mělo změnit a dát vězňům více prostoru umělecky tvořit a zvýšit zájem o umění v rámci jejich socializační nápravy.

Bakalářská práce vyústí na podzim roku 2018 ve výstavu artefaktů odsouzených na KVV PEDF UK. Uvedený edukační projekt by mohl být podnětem k většímu důrazu na práci s odsouzenými v oblasti kulturní a umělecké resocializaci.

Bibliografie

AI, Weiwei, FAJT, Jiří a Adam BUDAK,. 2017. *Zákon cesty*. Praha: Národní galerie, 2017. ISBN 978-80-7035-642-5.

artandprisonberlin. <https://artandprisonberlin.jimdo.com/>. [Online] [Citace: 27. 2 2018.]

EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA. 2006. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006, České vězeňství, Sv. 1, str. 49.

FULKOVÁ, Marie, Lucie HAJDUŠKOVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. 2012. *Galerijní a muzejní edukace: vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2012. ISBN 978-80-7101-111-8.

HÁLA, Jaroslav, Wolfgang KRELL a Ewald MÖLLER. 2014. *Quo vadis poena*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-779-8.

HÁLA, Jaroslav. 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6.

HORÁČEK, Radek. 1998. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-084-7.

Kučerová, Petra. 2016. Včelařské hospodářství ve věznici Jiřice. *ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ*. čtvrtletník, 2016, Sv. 2016, 2.

Landesmuseum. <http://www.landmuseum.li>. [Online] [Citace: 27. 2 2018.]

MSp. 2015. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 2015.

Pilotní analýza ke zjištění systémových překážek a podmínek pro zaměstnávání osob po výkonu i ve výkonu trestu odnětí svobody. Bareš, Pavel. 2016. Praha: Asociace samostatných odborů, 2016. II.část.

Pluskalová, Karolína. 2017. Vazební věznice Praha - Ruzyně. *ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ*. čtvrtletník, 2017, Sv. 3.

SLAVÍK, Jan a Petr WAWROSZ. a Slavík, Jan Wawrosz. 2004. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-130-3.

SLAVÍK, Jan. 2001. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-066-8.

SLAVÍK, Jan. 1997. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefietika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3.

SZTOMPKA, Piotr. 2007. *Vizuální sociologie: fotografie jako výzkumná metoda*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-86429-77-9.

TŘEŠTÍK, Michael. 2011. *Umění vnímat umění: guerilla writing about art*. Praha: Modrý Mauricius, 2011. ISBN 978-80-87079-15-7.

Vězeňská služba České republiky. 2018. <http://vscr.cz/vazebni-veznice-praha-pankrac/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu-odneti-svobody/>. www.vscr.cz. [Online] 2018. [Citace: 26. 2 2018.]

VSČR. 2018. www.vscr.cz. [Online] VSČR, 16. 2 2018. [Citace: 16. 2 2018.] <https://www.vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/wp-content/uploads/sites/41/2017/05/Data-SOU-2017-18.pdf>.

video.aktualne.cz/dvtv/. <https://video.aktualne.cz/dvtv/cesi-se-k-uprchlicke-krizi-postavili-trapne-proto-sve-dilo-i/r~7c8903180a5011e7984a002590604f2e/>. <https://video.aktualne.cz/dvtv/>. [Online] Economia, a.s., [Citace: 2. 4 2018.]

VSČR. 2015. NGŘ 45/2015. Praha: VSČR, 2015.

VSČR. 2017. NGŘ 31/2017. Praha: VSČR, 2017.

VSČR. 2017. NGŘ 35/2017 . *o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky*. Praha: VSČR, 2017.

VSČR. 2013. NGŘ 36/2013. *kterým se stanoví pravidla pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném prostřednictvím nástroje SARPO*. Praha: VSČR, 2013.

VSČR. 2017. NGŘ 48/2017. *Kterým se stanoví principy a pravidla zacházení s odsouzenými, kteří nejsou státními občany České republiky, ve výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: VSČR, 2017.

VSČR. 2018. www.vscr.cz. *Statistiky – listopad 2017*. [Online] VSČR, 16. 2 2018. [Citace: 16. 2 2018.] <https://www.vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/o-nas/zakladni-informace/>.

Wikipedia. https://cs.wikipedia.org/wiki/James_Arthur_Baldwin. *Wikipedia*. [Online] [Citace: 9. 3 2018.]

Seznam obrázků

Obrázek 1: Zákony spojené s výkonem trestu (zdroj: ASPI)	9
Obrázek 2: Využití každého prostoru Rajčata (zdroj: autorka)	17
Obrázek 3: Tenká linie Vazební věznice Praha-Ruzyně	18
Obrázek 4: Květ meruňky (zdroj: autorka)	28
Obrázek 5: Rozbít hrneček a zlomit kartáček na zuby, abych už se nevrátil. Vězeňská tradice, ale stejně se občas někdo vrátí. (zdroj: Stanislav Ross)	29
Obrázek 6: Dveře na svobodu (zdroj: autorka)	34
Obrázek 7: Dveře na svobodu: Pomalu se otvírají, ale pozor, aby se zase za mnou nezavřely (zdroj: autorka)	34
Obrázek 8: Univerzální klíč (zdroj: autorka)	36
Obrázek 9: Schody života "Výstup" (zdroj: autorka)	38
Obrázek 10: Věci potřebné ke svobodě (zdroj: autorka)	39
Obrázek 11: Pítko pro ptáčka (zdroj: autorka)	41
Obrázek 12: Zákon cesty-Veletržní palác (zdroj: Artmap)	42
Obrázek 13: Zákon cesty skrz mříž (zdroj: autorka)	42
Obrázek 15: Socha Svobody (zdroj: autorka)	43
Obrázek 14: Svoboda víry (zdroj: autorka)	43
Obrázek 16: Kamion výroba 2 (zdroj: autorka)	44
Obrázek 17: Jsem tam, kde jsem. „Nesvobodný“ (zdroj: autorka)	44
Obrázek 18: Atlas (zdroj: autorka)	44

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nabízené učební obory, statistika Vězeňské služby České republiky, 2017(6)	14
Tabulka 2: Přehled vzdělávacích aktivit SOU VSČR 2017/2018 (7)	14

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Hana Charvátová

Obor: Vychovatelství

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: „SVOBODA“: věznice, místo pro umění.

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 50

Počet titulů českých použitých zdrojů: 22

Počet internetových zdrojů: 9

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Novotná, Ph.D.